

Nr 232.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning; given Stockholms slott den 21 april 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge frågan om inrättande av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning och anför därvid följande.

Frågan om den organisatoriska gestaltningen av den statliga ledningen av yrkesutbildningen har i skilda sammanhang under senare år upptagits till övervägande. Utarbetade förslag i ämnet ha sålunda avgivits av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation och den s. k. verkstadsskoleutredningen. Beträffande dessa förslag må inledningsvis nämnas följande.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 maj 1936 och utgjordes av generaldirek-

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 1 saml. Nr 232.

tören och chefen för skolöverstyrelsen O. S. Holmdahl, statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet B. A. O. Knös samt ledamoten av riksdagens första kammare, lektorn H. L. E. Sjödahl. De sakkunniga avgåvo den 13 juni 1938 *betänkande och förslag angående skolöverstyrelsens organisation* (stat. off. utr. 1938: 14). De sakkunnigas förslag innefattade en väsentlig förstärkning av arbetskrafterna på skolöverstyrelsens samtliga avdelningar. Vad beträffar speciellt yrkesskolavdelningen — inom vilken handläggas ärenden rörande yrkesundervisningen för hantverk, industri, handel och husligt arbete — framhöllo de sakkunniga betydelsen för denna avdelnings verksamhet, att dess ledamöter stå i en personlig och intim kontakt med representanter för de yrkesgrupper inom näringslivet, vilkas intressen de av avdelningen ledda undervisningsanstalterna äro avsedda att tjäna. I syfte att åvägabringa en planmässig samverkan mellan skolöverstyrelsen och näringslivet ha de sakkunniga — som ingående diskuterat men på närmare angivna skäl avvisat tanken på yrkesskolavdelningens utbrytande till ett fristående ämbetsverk — föreslagit inrättandet av en särskild, till överstyrelsen knuten rådgivande yrkeskolnämnd. De sakkunniga ha ansett, att därmed det från olika håll understrukna behovet av en förstärkning av den centrala ledningen av yrkesundervisningen med särskild sakkunskap om arbetsmarknadens förhållanden skulle kunna tillgodoses.

Verkstadsskoleutredningen tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 16 april och den 13 maj 1937 samt den 22 september 1938 och bestod vid behandlingen av de i detta sammanhang aktuella spörsmålen av numera landshövdingen, ordföranden och chefen för statens arbetsmarknadskommision A. N. Thomson, ledamöterna av riksdagens andra kammare J. G. de Geer, J. A. L. Persson och G. H. Svensson samt t. f. kanslirådet H. J. Dillner. Sedan utredningen i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 augusti 1938 — med förmålan att utredningen icke ansåg det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framlagda förslaget, i vad detsamma avsåg den centrala ledningen av yrkesundervisningen, godtagbart — hemställt om åtgärder för åstadkommande av en skyndsam utredning rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesskolväsendet, föreskrev Kungl. Maj:t den 22 september 1938, att det åt de sakkunniga tidigare meddelade uppdraget att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av vissa frågor rörande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom skulle innefatta jämväl spörsmålet om organisationen av nyssnämnda centrala ledning. Härefter avgav verkstadsskoleutredningen den 30 december 1938 *betänkande med utredning och förslag angående överstyrelse för yrkesutbildning* (stat. off. utr. 1938: 54). Utredningens förslag går i korthet ut på att yrkesskolavdelningen inom den nuvarande skolöverstyrelsen skall utbrytas till ett fristående ämbetsverk, organiserat i nära kontakt med näringsliv och arbetsmarknad.

Över verkstadsskoleutredningens ifrågavarande betänkande ha yttranden avgivits av skolöverstyrelsen, statskontoret, kommerskollegium, statistiska

centralbyrån, riksräkenskapsverket, byggnadsstyrelsen, socialstyrelsen, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, statens hemslöjdsråd, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverksorganisation, Sveriges köpmannaförbund, svenska yrkeskolföreningen, de anställdas centralorganisation (Daco), Sveriges husmodersföreningars riksförbund, hembiträdesföreningarnas samarbetskommitté och svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund.

Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat yttranden av Stockholms och Skånes handelskammare samt handelskammaren i Göteborg.

Sedan arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté, som tillkommit genom samverkan mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen med uppdrag att utreda och avgiva förslag till lösning av problem berörande industrins yrkesutbildningsfrågor, i oktober 1942 till chefen för ecklesiastikdepartementet ingivit en skrift, har utlåtande i ämnet inhämtats jämväl av statens arbetsmarknadskommission.

Slutligen ha i anledning av betänkandet skrivelser ingivits av Sveriges handelslärarförening, slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund, de anställdas centralorganisation och Skånes elektriska installatörsförening, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation samt Hermods korrespondensinstitut.

De i skilda sammanhang framförda olika synpunkterna på frågan om behovet av en omorganisation av den statliga överledningen av yrkesundervisningen samt spörsmålet, huruvida en förstärkning därav bör genomföras i enlighet med vad som föreslagits av de av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation eller enligt de av verkstadsskoleutredningen förordade linjerna, komma att i det följande närmare belysas.

I. Allmänna synpunkter rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen.

När det i samband med 1918 års riksdagsbeslut om inrättande av praktiska ungdomsskolor gällde att bestämma den form, under vilken den centrala ledningen av yrkesundervisningen borde anordnas, voro meningarna delade. Å ena sidan framhölls, att yrkesundervisningen borde komma under en central ledning, inom vilken de olika verksamhetsområden, som de till yrkesundervisningen hörande anstalterna representerade, bleve så långt som möjligt företrädda på ett fackmannamässigt och fullt sakkunnigt sätt. Denna synpunkt befanns närmast leda tanken på en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen och motiverades jämväl med yrkesundervisningens egenart i vissa avseenden. Å den andra sidan framhölls emellertid, att i ifrågavarande centrala ledning alla de stora, för ungdomsskolorna gemensamma undervisnings- och uppfostringssynpunkterna borde bli beaktade och tillvaratagna på ett sätt,

som skulle lända undervisningsväsendet *i dess helhet* till gagn. Därvid åsyftades bland annat den yrkesbetonade undervisning, som de yrkesbestämda fortsättningsskolorna och högre folkskolorna avsågos komma att lämna, men även betydelsen för de egentliga yrkesutbildningsanstalterna av att stå i nära kontakt med det allmänna undervisningsväsendet i pedagogiskt avseende.

Sist berörda överväganden ledde till att den centrala ledningen av yrkesundervisningen förlades till skolöverstyrelsen, hos vilken den ännu ligger.

Såsom redan berörts, ha såväl sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation som verkstadsskoleutredningen ingående behandlat den principiella frågan om den lämpligaste organisationen av ifrågavarande centrala ledning.

Sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation. De sakkunniga ha i detta avseende inledningsvis framhållit, att skolöverstyrelsen är ett av landets största och mest arbetstyngda ämbetsverk med en mångfald skiftande arbetsuppgifter. Av denna anledning ha de sakkunniga ansett det kunna ifrågasättas, om dessa arbetsuppgifter lämpligen böra sammanhållas under en och samma centrala ledning. En delning av ämbetsverket och en fullt fristående ställning för envar av dess tre huvudavdelningar — läroverksavdelningen, folkskolavdelningen och yrkesskolavdelningen — skulle måhända kunna anses medföra en mera ändamålsenlig organisation, varigenom skulle medgivas en mera smidig anpassning efter utvecklingens krav. De sakkunniga ha emellertid i detta sammanhang erinrat om de synpunkter rörande gemensamma arbetsuppgifter, som legat till grund vid den nuvarande organisationens bildande, ävensom att föredragande departementschefen i propositionen till 1919 års riksdag om en gemensam skolöverstyrelse uttalat bland annat, att den senare utvecklingen på administrationens område otvetydigt gått i den riktningen, att man sökt sammanföra små ämbetsverk med samhöriga arbetsområden under gemensam ledning och att även för de större ämbetsverken med fullt avgränsade och självständiga förvaltningsområden garantier hade sökts för nödigt samarbete med andra statsmyndigheter — allt i syfte att motverka den byråkratiska anda, som gärna velat växa fram inom ledningen av en alltför snävt begränsad förvaltningsgren.

På grund av nämnda skäl, vilka de sakkunniga ansågo alltjämt äga berättigande, ha de icke funnit sig böra förorda ett förslag, som skulle innebära ett frångående av den i detta avseende år 1919 godtagna organisationen. De sakkunniga ha dock icke velat förneka, att vissa skäl kunna synas tala till förmån för ett frånskiljande från överstyrelsen av dess yrkesskolavdelning. Möjligt är, anföra de sakkunniga, att yrkesutbildningens anpassning efter arbetsmarknadens krav skall kunna bättre bedömas av en fristående central ledning, men frågan är, om icke samma synpunkter kunna tillgodoses inom den nuvarande organisationsformen. De sakkunniga finna icke avgörande skäl tala för ett frånskiljande av yrkesskolavdelningen och dess förvandling till ett fristående ämbetsverk. Enligt de sakkunnigas mening bör man icke förbise

det inre samband, som råder mellan överstyrelsens samtliga avdelningar. De olika skolformerna och de olika utbildningslinjerna utgöra icke avgränsade områden utan gripa så in i varandra, att de tarva den mest allsidiga belysning. Skulle man upptaga tanken på en fristående yrkesskolstyrelse, mötte här dessutom frågor av en större räckvidd. Det kan nämligen tänkas, anföras de sakkunniga, att krav ej utan berättigande kunna resas på att under en dylik styrelse lägga även andra grenar av yrkesutbildningen i landet, exempelvis skolor för utbildande av yrkesmän inom jordbruket, skogsbruket och sjöfarten. De sakkunniga ställa sig tveksamma inför en dylik utveckling, alldenstund en styrelse med på så sätt utvidgade arbetsuppgifter skulle få ett alltför omfattande och heterogent arbetsfält. Härtill kommer, att en fristående yrkesskolstyrelse säkerligen skulle draga ej oväsentliga merkostnader. Med beaktande av nu anförda omständigheter och då de sakkunniga i sitt förslag strävat efter att giva åt överstyrelsens avdelningar en så vidsträckt självständighet som är möjlig utan att ämbetsverkets enhet rubbas, föreligger enligt de sakkunnigas mening icke tillräckliga skäl att förorda åtgärder, som innebära ett utbrytande av yrkesskolavdelningen till ett självständigt ämbetsverk.

I syfte att skapa förutsättningar för yrkesskolavdelningens ledamöter att komma i personlig och intim kontakt med representanter för de yrkesgrupper inom näringslivet, vilkas intressen de av avdelningen ledda undervisningsanstalterna äro avsedda att tjäna, ha ifrågavarande sakkunniga i stället ansett, att vid överstyrelsens sida bör ställas ett rådgivande organ med en allsidig och samtidigt fackmannamässig rekrytering. De sakkunniga ha därför förordat, att en särskild institution inrättas, benämnd *skolöverstyrelsens yrkeskolnämnd*.

Beträffande *yrkeskolnämndens* uppgifter ha ifrågavarande sakkunniga anført följande. Nämnden bör ha till uppgift att förverkliga det erforderliga och önskvärda samarbetet mellan skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning och representanter för de arbetsområden, för vilka yrkesskolor äro inrättade, hos förvärvslivets män stimulera intresset för yrkesundervisningens problem och ingiva en känsla av medansvarighet i lösandet av dessa, samt att i samband därmed tillföra yrkesskolavdelningen praktiska erfarenheter och uppslag. I detta syfte skall nämnden avgiva yttranden och förslag i till dess prövning hänskjutna ärenden samt i övrigt tillhandagå överstyrelsen med upplysningar och praktiska uppslag. De frågor, som falla inom nämndens handläggning, böra i första rummet avse spörsmål om utbildningslinjer för yrkesundervisningen, större och viktigare organisationsfrågor, frågor om yrkesutbildningens anpassning efter arbetsmarknadens behov, allmänna och principiella frågor rörande lärarkompetens och undervisningsplaner m. m.

I fråga om *yrkeskolnämndens* organisation har föreslagits, att densamma skall arbeta på tre sektioner, nämligen en för industri och hantverk, en för handel samt en för husligt arbete, bestående av förslagsvis respektive sju, sex och sex ledamöter med lika många suppleanter. Ledamöterna och suppleanterna ha de sakkunniga ansett böra utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis fem år, på förslag av vissa angivna organisationer.

Beträffande *yrkesskolnämndens arbetsformer* har vidare föreslagits, att varje sektion bör sammanträda minst en gång årligen å tid, som skolöverstyrelsen bestämmer. Skolöverstyrelsen bör dock äga rätt att för behandling av viktigare eller mera brådskande ärenden kalla sektion till extra sammanträde. Därest en fråga, som tillhör någon av de tre sektionerna, befinnes vara av beskaffenhet att böra föreläggas nämnden i dess helhet eller fråga uppkommer, som berör samtliga sektioner, bör överstyrelsen äga möjlighet att besluta om sammanträde med nämnden i dess helhet. Sådant sammanträde förutsättes äga rum högst en gång om året.

Kostnaderna för yrkesskolnämnden ha de sakkunniga uppskattat till i runt tal 2,000 kronor för år.

Verkstadsskoleutredningen. Utredningen har inledningsvis erinrat om, att den framställning om en förnyad utredning rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesundervisningen, som utredningen avlät i ovan nämnda skrivelse den 16 augusti 1938, i främsta rummet tog sikte på vissa speciella omständigheter, vilka enligt utredningens mening voro av den beskaffenhet, att de påkallade ett ytterligare övervägande av denna organisationsfråga. Med utgångspunkt i första hand från förhållandena inom industri och hantverk — vilka utredningen haft anledning ingå på i samband med fullgörandet av sitt tidigare uppdrag att utreda och framlägga förslag beträffande inrättandet av centrala verkstadsskolor — uttalades därvid, att skolöverstyrelsen syntes sakna den kontakt med näringsliv och arbetsmarknad, som syntes vara en ovillkorlig förutsättning för att den centrala ledningen av yrkesundervisningen skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter, varjämte ifrågasattes, huruvida överstyrelsens organisation vore eller över huvud kunde bli sådan, att den skulle möjliggöra en dylik kontakt.

I detta sammanhang har verkstadsskoleutredningen vidare uttalat, att i väsentliga avseenden överensstämmelse råder mellan den mening i fråga om behovet av en närmare kontakt mellan skolöverstyrelsen samt näringsliv och arbetsmarknad, varåt sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation givit uttryck, och de synpunkter i frågan, som återfinnas i utredningens omförmälda framställning. Beträffande kravet på en dylik nära kontakt har utredningen vidare anfört huvudsakligen följande.

Detta krav framträder synnerligen starkt, då fråga blir om ett hela landet omspännande system av yrkesutbildningsanstalter. Ett sådant system kan nämligen icke skapas utan en överblick över landets totala behov av yrkesutbildad arbetskraft inom varje särskilt fack, av den yrkesutbildning, som kommit till stånd genom företagarnas egna anordningar, och av det behov, som sålunda ytterligare kan göra sig gällande. Givetvis är det icke ens för en central ledning möjligt att exakt fastställa detta behov. Just på grund därav förutsätter emellertid den ungefärliga uppskattning av behovet — vilken dock måste komma till stånd — ständig kontakt mellan den centrala ledningen av yrkesundervisningen och representanter för näringsliv och arbetsmarknad. Detta samarbete synes så mycket angelägnare, som de förändringar, som näringslivet är underkastat, nödvändiggöra en ständigt förnyad omprövning av behovet och inriktningen av yrkesutbildningen.

En sådan kontakt kräves emellertid även för bedömande av de för verkstads-skolornas möjligheter att meddela verklig yrkesutbildning grundläggande spörsmål om anskaffande av produktiva arbetsuppgifter för eleverna och dessas placering för fortsatt utbildning och definitiv anställning i näringslivet. I detta sammanhang böra särskilt uppmärksammas de uppgifter, som torde komma att åvila den centrala ledningen av yrkesundervisningen under tider av mera omfattande arbetslöshet.

Verkstadsskoleutredningen har emellertid understrukit, att med det ovan anförda givetvis icke de uppgifter äro uttömda, som på ifrågavarande område särskilt böra överlämnas till bedömande av representanter för nämnda intressen. Förutom sådana spörsmål som större och betydelsefullare organisationsfrågor m. fl. synes det, anför utredningen sålunda, överhuvudtaget vara av väsentlig betydelse, att näringslivets och arbetsmarknadens representanter äro knutna till yrkesundervisningen så, att de ingivas känslan av medansvarighet i lösandet av denna undervisnings problem. En verklig insats härför lär emellertid icke kunna vara möjlig för en person enbart därför att han erhållit en viss utbildning eller ställning i samhället. Härför erfordras icke blott att han mer eller mindre tillfälligt satt sig in i vissa frågor rörande yrkesutbildningens speciella problem och behov utan framför allt, att han genom en direkt och kontinuerlig kontakt med yrkesutbildningen i dess olika former fått en ingående kännedom jämväl om denna undervisnings förhållanden och arbetssätt i övrigt.

Beträffande den av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation föreslagna yrkesskolnämnden har verkstadsskoleutredningen härefter mot bakgrunden av de sålunda framförda allmänna reflexionerna uttalat, att utredningen icke vill förneka, att ett realiserande av förslaget skulle medföra en förstärkning av skolöverstyrelsen ur ovan angivna synpunkter. Det inflytande, som på så sätt skulle tillerkännas näringslivet och arbetsmarknaden, skulle dock icke bli tillfredsställande. Som en tillgång av större praktiskt värde skulle yrkesskolnämnden icke bli i frågor av principiell och liknande natur i hos skolöverstyrelsen föreliggande löpande ärenden. Dessa kunde som regel icke uppskjutas i avvaktan på nämndens sammanträden. Utredningen har vidare blivit långt ifrån övertygad om att den föreslagna organisationen av och arbetsordningen för nämnden skulle vara ägnade att bidra till de för yrkesundervisningen bästa principiella besluten. Även om ledamöterna av nämnden äro experter på sina områden, är det likväl icke säkert, att de — när de med relativt långa mellanrum vid sammanträden under en eller flera dagar samt utan ingående förberedelser ställas inför yrkesundervisningens speciella problem — skola förmå att i erforderlig grad behärska desamma. Värdet av en eventuell yrkesskolnämnds verksamhet enligt det föreliggande förslaget ville utredningen jämföra med värdet av en årlig allmän konferens för behandling av frågor rörande yrkesundervisning, till vilken deltagarna samlas för att mer eller mindre allmänt diskutera vissa spörsmål.

Verkstadsskoleutredningen har med den ovan angivna värdesättningen av yrkesskolnämnden icke ansett det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framlagda förslaget, i vad detsamma avser den centrala ledning-

en av yrkesundervisningen, godtagbart. Såsom ock framhållits i vissa av de över förslaget avgivna yttrandena har det emellertid icke syns utredningen möjligt att inom ramen av skolöverstyrelsens nuvarande organisation nå längre än vad omförmälda sakkunniga föreslagit. Utredningen har därför ansett, att möjligheterna böra undersökas för en mera genomgripande omorganisation av ifrågakvarande centrala ledning.

Såsom ytterligare stöd för den sålunda intagna ståndpunkten har verkstadsskoleutredningen i förevarande sammanhang framhållit den omständigheten, att yrkesundervisning äger rum jämväl i annan ordning än i särskilt upprättade yrkesundervisningsanstalter av olika slag, t. ex. genom att de unga anställas direkt i näringslivet såsom lärlingar. Med framhållande av att denna utbildningsväg bör i första hand utnyttjas och av den centrala myndigheten så mycket som möjligt befrämjas har utredningen erinrat om de understöd, staten lämnar denna utbildningsform genom de av kommerskollegium handhavda lärlingsunderstöden. Utredningen har ansett det vara i längden omöjligt, att vissa former av lärlingsutbildning hänföras till kommerskollegium och därmed handelsdepartementet under det att andra sortera under skolöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet. I detta sammanhang har utredningen erinrat om att enligt 1936 års hantverkssakkunnigas förslag (stat. off. utr. 1938: 30) överinseendet av den ifrågasatta organisationen med lärlingsnämnder i länen m. m. skulle förläggas till skolöverstyrelsen. I den mån, uttalar slutligen verkstadsskoleutredningen, staten skulle anse sig böra ingripa reglerande — exempelvis genom en lärlingslag — eller, såsom hittills, stödjande av denna utbildning inom produktionsföretagen, synes det emellertid ofrånkomligt, att det statliga organ, som skall omhänderha denna verksamhet, är organiserat på annat sätt än enbart ur skolsynpunkter.

Den mera genomgripande omorganisation av yrkesundervisningens centrala ledning, som verkstadsskoleutredningen sålunda anser påkallad, bör enligt utredningens mening gå ut på antingen att alla de olika grenarna av yrkesundervisningen förläggas direkt under de myndigheter, som i övrigt handlägga ärenden beträffande vederbörande yrke, eller ock att alla eller vissa grenar av denna undervisning hänföras under ett för ändamålet särskilt inrättat statligt organ, i vilket vederbörande yrkes samt arbetsmarknadens representanter ha ett väsentligt inflytande, dock att detta organ självfallet även bör förse med den pedagogiska sakkunskap, som är erforderlig för bedrivande av undervisningsverksamhet.

Såsom utredningen närmare påvisat, har beträffande vissa grenar av yrkesundervisningen det förstnämnda alternativet redan tillämpats och skulle i övrigt i huvudsak innebära, att vissa grenar av yrkesutbildningen finge förläggas under kommerskollegium. Sålunda finge utbildningen för hantverk och industri anknytas till kollegii industribyrå och undervisningen för handel till

handels- och administrativa byrån, varjämte särskilda anordningar finge vidtagas för överledningen av yrkesutbildningen för husligt arbete, för vars förläggande till kommerskollegium enligt utredningens mening inga skäl kunna anföras. Med nuvarande organisation av yrkesskolväsendet bör det emellertid enligt verkstadsskoleutredningens förmenande icke ifrågasättas att uppdelas den centrala ledningen för nyssnämnda tre grenar av yrkesundervisningen på olika organ. På grund därav och i övrigt av de skäl, som i samband med tillskapandet av den nuvarande organisationen av skolöverstyrelsen anfördes emot ett förläggande av ifrågavarande centrala ledning till kommerskollegium, har utredningen velat bestämt avråda från en omorganisation enligt detta alternativ. Bland de nyssnämnda skälen har utredningen i detta sammanhang särskilt erinrat om vederbörande departementschefs uttalande, att det syntes uppenbart, att ledningen av den lägre yrkesundervisningen, om den på nyss antytt sätt splittrades på flera sektioner av olika byråer och om den inom de olika sektionerna inklämdes mellan andra stora ärenden av heterogen natur, omöjligen skulle kunna få den fasta och enhetliga organisation eller den självständiga ställning, som den krävde för att kunna lösa sina uppgifter; den kunde heller icke från vederbörande ämbetsverks chef och ledamöter påräkna den uppmärksamhet och omvårdnad, som den oundgängligen krävde.

Utifrån ovannämnda uppfattning har verkstadsskoleutredningen kommit till den slutsatsen, att ett fristående centralorgan för yrkesundervisningen bör inrättas.

Vid detta ställningstagande har utredningen likväl icke förbisett, att vissa andra förhållanden tala för ett fortsatt sammanhållande inom ett ämbetsverk av ledningen av de allmänna såväl högre som lägre skolväsendet och yrkesundervisningen. Efter en ingående redogörelse för förhållandena i detta avseende, till vilken jag tillåter mig hänvisa, har utredningen emellertid sammanfattningsvis anfört, att de skäl, som tala för ett bibehållande av den nuvarande skolöverstyrelsens huvudsakliga organisation, synas med hänsyn till vad i övrigt anförts icke vara av den art, att de böra stå hindrande för en av andra starka skäl påkallad omorganisation. Då, enligt vad utredningen utvecklats i det föregående, de oavvisliga kraven på en organiserad effektiv samverkan mellan den centrala ledningen av yrkesundervisningen samt näringsliv och arbetsmarknad icke synas kunna tillgodoses inom ramen för den nuvarande skolöverstyrelsen, har verkstadsskoleutredningen funnit avgörande skäl tala för det ovannämnda förslaget att förordas inrättandet av ett fristående centralorgan för yrkesundervisningen. I enlighet därmed har utredningen framlagt förslag till organisation av ett sådant centralorgan, förslagsvis benämnt *överstyrelsen för yrkesutbildning*.

Yttrandena. Ur de över verkstadsskoleutredningens förslag avgivna yttrandena må här följande återgivnas.

Skolöverstyrelsen har — med erinran om de starkt vidgade och delvis helt nya arbetsuppgifter för den centrala ledningen av yrkesundervisningen, som framförallt ett genomförande av de numera framlagda förslagen om centrala verkstadsskolor och rörande lärlingsutbildningen skulle medföra — framhållit, att de därmed ökade kraven på centralorganet kunna motivera en revision av bedömningen av skälen för och emot inrättande av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Överstyrelsen har därvid påpekat, att sistnämnda frågas behandling under tidigare skeden utvisar, hurusom dessa skäl vägt tämligen jämnt, varför mera genomgripande förändringar av arbetsuppgifternas art eller omfattning icke behöva inträffa, innan ett bestämt utslag åt ena eller andra hållet bör kunna erhållas vid en förnyad avvägning av de olika synpunkterna. Överstyrelsen är förvissad om att de nya uppgifter, som vid och till följd av en omfattande utvidgning av verkstadsskoleväsendet skulle komma att åvila den centrala ledningen, bli synnerligen maktpåliggande och att för deras ändamålsenliga fullgörande erfordras en nära och ständig kontakt med näringslivet och arbetsmarknaden. Ett samordnande så långt möjligt av yrkesskolutbildningen samt lärlingsutbildningen inom näringslivet synes vara en förutsättning — särskilt då yrkesutbildningen nått en det förefintliga behovet mera motsvarande omfattning än hittills varit fallet — för att inga onödiga eller rent olämpliga åtgärder å ena eller andra sidan på grund av försvarad överblick skola behöva befaras. Liksom verkstadsskoleutredningen finner överstyrelsen det icke vara möjligt att inom skolöverstyrelsens ram nå längre organisatoriskt sett mot det uppställda målet beträffande samarbete med näringslivets representanter, än som kan ernås genom av sakkunniga rörande överstyrelsens organisation ifrågasatta yrkesskolnämnden. Överstyrelsen finner det obestridligt, att genom den av verkstadsskoleutredningen nu föreslagna organisationen större säkerhet ernås för att näringslivets och arbetsmarknadens intresseområden skola tillförsäkras erforderligt, omedelbart inflytande på viktigare frågor rörande yrkesutbildningen, samtidigt som vederbörande representanter bli medansvariga och även beredas den överblick över förekommande ärenden och deras sammanhang, som är en förutsättning för att kunna taga och uppbära sådant ansvar. Överstyrelsen kan icke dölja för sig, att garanti för att näringslivets och dess korporationer medverkan skall vara säkerställd och bli fullt utnyttjad knappast kan ernås, med mindre detta samarbete med representanter för näringslivet vid utformningen av den centrala ledningens organisation inordnas såsom ett *obligatoriskt* led i det *kontinuerliga* arbetet inom den centrala ledningen för yrkesutbildningsväsendet och bedrivs under delat *ansvar*. I själva verket synes det överstyrelsen, att fördelarna, som stå att vinna med en organisation enligt verkstadsskoleutredningens förslag i jämförelse med övriga framlagda eller tänkbara alternativ, klart framträda, först då förslaget ses mot bakgrunden av det ovan anförda. Utredningen har funnit en organisationsform, som med krav på ansvar vid den centrala ledningen binder företrädare för de intressen, som närmast bli berörda av de åtgärder, om vilka vederbörande ha att icke blott överlägga utan även besluta. Ett direkt samarbete med vederbörande organisationer, i de fall, då ett sådant är påkallat, blir även väsentligt enklare att åstadkomma, då förbindelsevägarna såsom här blir fallet äro korta och direkta.

Beträffande de *nackdelar* i olika avseenden, som kunna bli en följd av yrkeskolavdelningens fränskiljande från skolöverstyrelsen, har överstyrelsen vidare anført huvudsakligen följande.

De skäl, som tala mot ett sådant frånskiljande, ehuru i och för sig för överstyrelsen av vittgående betydelse, kunna icke anses vara så tungt vägande, att de trots de förändrade förhållandena måste tillmätas utslagsgivande vikt. Huruvida de merkostnader för den centrala ledningen, som inrättande av en fristående överstyrelse skulle medföra, kunna anses utgöra hinder eller ej för en sådan omorganisation, har dock överstyrelsen knappast möjlighet att bedöma. Om emellertid de skäl för den ifrågasatta omorganisationen, som överstyrelsen för sin del funnit avgörande, äro bärande och sålunda största möjliga garanti genom denna omorganisation ernås för en fullt ändamålsenlig fortsatt utveckling av yrkesutbildningsväsendet, är det självfallet, att indirekt på mångfaldigt sätt rikligt ekonomiskt vederlag kan erhållas för de oundvikliga merutgifterna för den centrala ledning, som har att ordna och övervaka denna yrkesutbildning.

På grund av vad sålunda anförts har skolöverstyrelsen funnit sig kunna tillstyrka förslaget om inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning, till vilken i egenskap av ledamöter knyts representanter för näringsliv och arbetsmarknad.

I ett vid skolöverstyrelsens utlåtande fogat särskilt yttrande, till vilket jag återkommer i det följande, har generaldirektören och chefen för överstyrelsen *Holmdahl* — med erinran att han såsom ledamot deltagit i de sakkunnigas rörande skolöverstyrelsens organisation arbeten och förslag — framhållit, att utgångspunkterna för en bedömning av föreliggande spörsmål nu äro delvis andra och därtill bestämdare och klarare än vid berörda förslags avgivande. Med hänsyn härtill och på närmare angivna skäl har *Holmdahl* ansett sig kunna och böra förena sig i skolöverstyrelsens tillstyrkan av verkstadsskoleutredningens förslag, i vad detta innebär inrättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Kommerskollegium har — under åberopande av utlåtandet bilagda yttranden av Stockholms, Göteborgs och Skånes handelskammare — inledningsvis framhållit, att det föreliggande spörsmålet gäller det lämpligaste sättet att organisera en central enhetlig ledning av *yrkesutbildningen* i vidsträckt mening och alltså ej endast *undervisningen*.

I nämnda avseende har kollegium bland annat anført, att det ej minst bland yrkespedagogerna själva torde vara rätt allmänt erkänt, att den skolmässigt bedrivna praktiska undervisningen inom exempelvis verkstadsskolorna har en tämligen begränsad nytta och att den i varje fall måste kompletteras med utbildning på arbetsplats. Yrkesskolorna måste med avseende på sina undervisningslinjer och program hållas rätt rörliga och nya initiativ måste efter hand tagas för undervisningens anpassning efter den praktiska utvecklingens krav. En stor del av exempelvis verkstadsskolorna äro direkt producerande. På ett helt annat sätt än de flesta övriga skoltyper avse de att föra eleven till en praktiskt dugande arbetare inom ett visst fack, där också arbete bör kunna beredas denne. De ställa också helt andra fordringar på den centrala ledningen än skolor i allmänhet. För de just genom sin rörlighet kännetecknade och alltjämt mot nya utvecklingslinjer syftande yrkesskolorna äro alltså helt speciella normer påkallade. En blivande självständig yrkesskolstyrelse lämnar möjlighet till beaktande av dessa synpunkter på ett helt annat sätt än om yrkesskolornas ledning kvarligger i den nuvarande, även bortsett från yrkeskolväsendet, av ämbetsuppgifter hårt tyngda skolöverstyrelsen. Här anförda synpunkter ha främst avseende på industri och hantverk men äga självfallet också sin tillämpning på den praktiska handelsutbildningen. Den praktiska

yrkesutbildningen kan emellertid ingalunda i sin helhet inneslutas under yrkeskolornas enligt erfarenhet mycket dyrbara och till det praktiska värdet i viss mån begränsade ram. Därför måste en av den nya centralstyrelsens huvuduppgifter även bli att på annat sätt än genom organisation av en rent skolmässig undervisning befrämja denna utbildning inom industri och övriga näringsgrenar. Denna synpunkt ha de sakkunniga ock skänkt beaktande.

Under hänvisning till vad sålunda och i övrigt anförts har kommerskollegium tillstyrkt, att verkstadsskoleutredningens förevarande förslag måtte läggas till grund för inrättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Socialstyrelsen har understrukit angelägenheten av att från samhällets sida åtgärder vidtagas i syfte att öka yrkesutbildningsmöjligheterna. För detta ändamål anser styrelsen det vara synnerligen väl motiverat att anvisa ökade medel för att främja yrkesutbildningen och höja yrkeskvalifikationerna. Tillskapandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning torde utan tvivel komma att i hög grad befördra utvecklingen av yrkesutbildningen. Ehuru förslaget kommer att innebära icke obetydliga kostnadsökningar, anser sig socialstyrelsen med hänsyn till vad nyss nämnts ävensom till den betydelse, som en förbättrad yrkesutbildning äger såsom ett medel för arbetslöshets bekämpande, böra i princip tillstyrka ifrågavarande förslag.

Statskontoret har ansett sig icke kunna förorda, att slutlig ställning nu tages till föreliggande organisationsfråga, utan att möjligheterna att tillgodose de av verkstadsskoleutredningen avsedda syftena vid ett bibehållande av ledningen av yrkesundervisningen inom skolöverstyrelsen göres till föremål för ytterligare övervägande.

Ett sådant övervägande synes statskontoret för övrigt påkallat redan av det läge, vari frågan om överstyrelsens organisation befinner sig. Ämbetsverket finner väl åtgärder starkt av behovet påkallade för att giva den centrala ledningen av yrkesundervisningsväsendet en efter utvecklingen bättre anpassad organisation men har icke blivit övertygad om, att ett sådant syfte icke kan tillgodoses inom en gemensam skolöverstyrelse med i huvudsak samma ämbetsområde som den nuvarandes. Hinder bör icke ur organisatorisk synpunkt möta att i en sådan skolöverstyrelse inordna en yrkesskolavdelning med i stort sett den konstruktion och det arbetsfält, som de sakkunniga ansett böra givas den föreslagna överstyrelsen för yrkesutbildning. Verkstadsskolornas utveckling har gått och går i den riktningen, att denna skolforms samband med undervisningsväsendet i övrigt gör sig mindre gällande än de äldre läroanstaltarnas inom detta undervisningsområde. Men verkstadsskolorna utgöra blott en del av de undervisningsanstalter, som äro att hänföra till skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. Beträffande andra hit hänförliga undervisningsanstalter, såsom handelsgymnasier och tekniska läroverk, framträder samhörigheten med det allmänna undervisningsväsendet på ett helt annat sätt. Härtill kommer, att det inom det allmänna skolväsendet i stor — och säkerligen jämväl växande — utsträckning inordnats praktiska undervisningslinjer, vilka intaga en förmedlande ställning till den egentliga yrkesundervisningen. En bestämd gränsdragning kan icke åstadkommas mellan ifrågavarande undervisningsområden och säkerligen skulle ett omfattande samråd i olika avseenden bli påkallat mellan en fristående yrkesskolöverstyrelse och skolöverstyrelsen. En dylik tudelning av den centrala ledningen av undervisningsväsendet måste emellertid enligt statskontorets förmenande även medföra icke obetydliga kostnadsökningar.

Riksräkenskapsverket har ansett, att verkstadsskoleutredningen anfört goda skäl såsom stöd för det framlagda förslaget att utbryta yrkesskolavdelningen ur skolöverstyrelsen och tillskapa ett särskilt fristående ämbetsverk.

Svenska arbetsgivareföreningen har — med erinran att föreningen i olika sammanhang tidigare framhållit behovet av att de initiativ och åtgärder, som vidtagas för att effektivisera organisationen för meddelande av yrkesutbildning, samordnas under ledning av en rationellt uppbyggd tillsynsmyndighet — i allt huvudsakligt anslutit sig till verkstadsskoleutredningens förslag. De riktlinjer, som varit vägledande för utformandet av förslaget till överstyrelse för yrkesutbildning, överensstämna väsentligen med föreningens syn på förevarande problem. Såsom förhållandena gestaltat sig på näringslivets och arbetsmarknadens område, synes det riktigt att de pedagogiska momenten i yrkesutbildningen tillmätas mindre dominerande betydelse än vad tidigare varit förhållandet.

Sveriges hantverksorganisation har uttalat, att helt naturligt bättre möjligheter till anpassning efter näringslivets verkliga och praktiska behov kan ernås genom att all lägre yrkesutbildning inom hantverket — lärlingsutbildningen hos hantverksmästare och utbildningen i verkstadsskolor — handhas av en central ledning.

Sveriges industriförbund har framfört i huvudsak samma synpunkter som svenska arbetsgivareföreningen.

Landsorganisationen i Sverige har erinrat om att organisationen i olika sammanhang tidigare förordat upprättandet av ett särskilt centralt organ för yrkesutbildningen i dess helhet. Å landsorganisationens vägnar har landssekreterariatet i förevarande sammanhang anfört bland annat följande.

Motiveringen för sekretariatets uppfattning i denna fråga sammanfaller i huvudsak med den som de sakkunniga i sitt betänkande anfört. Den utveckling, som ägt rum på näringslivets olika områden under de senaste decennierna har utan tvivel medfört, att numera ställas större krav på ett rationellt ordnande av yrkesutbildningen än tidigare. Utvecklingen inom industrin och övriga näringsområden har med avseende på yrkesutbildningen skapat nya problem, vilka komma att bliva av största framtida betydelse ur såväl näringsekonomisk som socialpolitisk synpunkt. Det tekniska framåtskridandet med mekanisering av arbetet har medfört att yrkesutbildningen måste ske under andra former än tidigare, vilket även nödvändiggör en närmare kontakt mellan å ena sidan de organ som handhar yrkesutbildningen och å den andra näringslivets och arbetsmarknadsparternas representanter. Det är nämligen, som även de sakkunniga framhålla, önskvärt, att yrkesutbildningen i dess olika former så långt möjligt anpassas efter utvecklingen på näringslivets och arbetsmarknadens områden.

Den nuvarande organisationen av den centrala ledningen för yrkesutbildning möjliggör enligt sekretariatets mening icke en sådan planmässighet och enhetlighet i organisationen av utbildningen som är nödvändig och även möjlig att åstadkomma.

Med hänvisning till ovanstående har sekretariatet anslutit sig till de sakkunnigas förslag om inrättandet av ett fristående centralorgan för yrkesundervisningen.

Stockholms handelskammare har ansett det knappast välbetänkt att avkoppla den högsta ledningen av handelsundervisningen från skolöverstyrelsen. Vissa skolformer med handelsundervisning komma även för framtiden att sortera under avdelningar i skolöverstyrelsen. *Skånes handelskam-*

mare har ansett, att utredningens förslag bör i princip godtagas. *Handelskammaren i Göteborg* är av den uppfattningen, att utredningens förslag icke bör realiseras på nuvarande stadium.

Sveriges köpmannaförbund har, om än med viss tvekan, ansett sig böra tillstyrka utredningens förslag.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund och *hembiträdesföreningarnas samarbetskommitté* ha jämväl anslutit sig till förslaget.

De anställdas centralorganisation har oförbehållsamt tillstyrkt förslaget om en överstyrelse för yrkesutbildning.

Sedan *arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté* — såsom nämnts bildad genom samverkan mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen med uppgift att utreda frågor rörande industrins yrkesutbildningsfrågor — i skrivelse i oktober 1942 anført, att frågan om inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning är av sådan vikt, att kommittén finner det önskvärt, att förslag i ämnet förelägges 1943 års riksdag, har *statens arbetsmarknadskommission* i avgivet yttrande jämväl tillstyrkt avlåtande av sådant förslag. Kommissionen har därvid framhållit, bland annat, att med tanke på de betydelsefulla arbetsuppgifter, som skulle åvila en överstyrelse för yrkesutbildning inför en väntad eller inträdande arbetslöshetskris, ett vidare uppskjutande av frågan om överstyrelsens inrättande synes kunna medföra olägenheter. En överstyrelse med stark försänkning i näringslivet och med därav följande tillräcklig överblick och inflytande över samtliga förefintliga yrkesutbildningsmöjligheter bör kunna effektivt medverka vid anordnande av sådan provisorisk utbildningsverksamhet, som kan vara påkallad av särskilda förhållanden på arbetsmarknaden.

Departement-
schefen.

Vid bedömningen av frågan om organisationen av den centrala ledningen för yrkesutbildningen måste man enligt min mening utgå från tvenne huvudsynpunkter. Den första av dessa är, att undervisningsväsendet utgör en alla skolor omspannande organisk helhet och att det mellan skolväsendets olika sidor sålunda finnes ett klart samband. De olika skolformerna böra, såsom jag i annat sammanhang haft anledning framhålla, ses som delar av denna helhet och lösningen av deras mångahanda problem sökas i en riktning, som icke blott är gämlig för den särskilda skolform det närmast gäller utan även främjar vårt bildningsliv i övrigt. Endast om denna synpunkt tillbörligen beaktas, kan man åstadkomma samverkan mellan de olika åtgärder, som måste vidtagas för att främja en önskvärd övergång från de intellektuella banorna till de praktiska yrkena. För att en rationell avvägning mellan dessa olika utbildningsgrenar överhuvudtaget skall bli möjlig, måste även frågan om den centrala ledningen av vårt lands skolväsende vinna en lösning, som icke släpper enhetsynpunkten ur sikte. I samma riktning pekar det förhållandet, att de skolorganisatoriska och pedagogiska frågorna i stort sett äro desamma inom skilda grenar av skolväsendet, oavsett utbildningens ändamål.

Den andra huvudsynpunkt, som man har att anlägga på den föreliggande frågan, är den, att ett intimt samband består även mellan yrkesskolväsendet och näringslivet. Med det allmänna skolväsendet delar yrkesutbildningen uppgiften att utveckla ungdomens anlag, varvid fostran i fördjupad mening

framstår som det yttersta målet. Men därutöver måste yrkesutbildningen vara direkt inriktad på att tillgodose och anpassa sig efter näringslivets skiftande behov av yrkesutbildad arbetskraft. Den måste för den skull vara praktiskt lagd. Skall den yrkesorienterade undervisningen kunna fylla sina uppgifter, måste en organiserad nära kontakt förefinnas mellan yrkesutbildningens centrala ledning samt näringsliv och arbetsmarknad. Endast under denna förutsättning kan en lämplig kvantitativ och kvalitativ avvägning mellan olika behov uppnås. Det möter betydande praktiska svårigheter att finna en sådan lösning av yrkesskolväsendets organisationsproblem, som tillbörligen beaktar båda de nu angivna synpunkterna. Det är emellertid ofrånkomligt att söka finna en dylik lösning.

Frågeställningen är icke ny. Redan år 1919, då beslut fattades om den nuvarande skolöverstyrelsens organisation, gjordes en i huvudsak liknande avvägning mellan olika synpunkter med resultat, att centralorganet för bland annat all den lägre yrkesundervisningen för hantverk, industri, handel och husligt arbete samorganiserades med den förutvarande överstyrelsen för folkundervisningen och läroverksöverstyrelsen.

Såsom skolöverstyrelsen i ärendet framhållit, ha skälen för och emot inrättandet av en fristående centralledning av yrkesundervisningen vid denna frågas tidigare behandling vägt tämligen jämnt. Mera genomgripande förändringar i arten och omfattningen av arbetsuppgifterna för centralorganet behövde därför enligt överstyrelsens mening icke inträffa, innan ett bestämt utslag åt ena eller andra hållet borde kunna erhållas vid en förnyad avvägning av de olika synpunkterna. Härutinnan vill jag framhålla följande.

Vid den tid, då förslaget om inrättandet av praktiska ungdomsskolor framlades och godkändes, gällde det att i första hand få till stånd teoretiska utbildningsanstalter — exempelvis lärlings- och yrkesskolor — till komplettering av den praktiska träning, som de unga avsågos att erhålla vid samtidig anställning i näringslivet. De pedagogiska problemen kommo för den skull att dominera även när det gällde frågan om yrkesundervisningens centrala ledning. Så länge yrkesskolväsendet icke heller nått någon större omfattning och i stort sett var begränsat till kompletterande kvällsskolor, kunde nämnda förhållande fortvara. Att numera vid sidan av lärlings- och yrkesskolorna successivt tillkommit ett betydande antal verkstadsskolor och andra heldagsundervisande yrkesutbildningsanstalter och att yrkesskolväsendet, särskilt efter tillkomsten av de centrala verkstadsskolorna, också för närvarande är stätt i snabb utveckling, är givetvis snarare ägnat att förstärka än förringa betydelsen av att de pedagogiska synpunkterna vinna beaktande hos överinstansen över dessa skolor. I samma mån som den yrkesbetonade undervisningen i de allmänbildande skolorna ökat i omfattning genom inrättandet av praktiska mellanskolor, inbyggda praktiska linjer och dylikt, har vidare sambörigheten mellan de allmänbildande skolorna och de egentliga yrkesutbildningsanstalterna blivit än starkare. Att märka är ytterligare, att de tekniska läroverken och handelsgymnasierna, vilka äro att be-

trakta som yrkesutbildningsanstalter, i viktiga hänseenden stå de allmänna läroverken mycket nära. Avvägningen mellan den allmänbildande undervisning, som meddelas i de högre allmänna läroverken, och den praktiska gymnasieutbildning, som meddelas vid de tekniska och merkantila gymnasierna, framstår numera som en samhällsfråga av vikt, och det sätt, varpå den centrala ledningen för dessa undervisningsgrenar ordnas, är av stor betydelse. För närvarande är tillträdet till den allmänbildande undervisningen i stort sett icke underkastad några restriktioner. Nya högre folkskolor tillkomma även i rådande statsfinansiella läge och ombildas merendels efter någon tid till kommunala mellanskolor. Vid de allmänna läroverken upprättas parallellavdelningar i en utsträckning, som i stort sett motsvarar efterfrågan. Justeringar mellan olika utbildningslinjer, t. ex. mellan latin- och reallinjen, kunna företagas utan svårighet. Denna elasticitet är ur vissa synpunkter en stor fördel för organisationen. Risker är blott, att de teoretiska studierna få ett bredare utrymme än som svarar mot samhällets behov. Av det nu anförda torde framgå, att behovet av kontakt mellan de allmänbildande och de praktiska skolformerna med åren ingalunda minskats utan tvärtom vuxit i styrka.

Emellertid ha under senare år också starka intressen framträtt i syfte att effektivt organisera yrkesutbildningen inom näringslivet självt, och denna utbildningsväg synes vara den, som i första hand bör utnyttjas. I den mån staten finner sig böra ingripa till stöd och reglering av denna verksamhet, måste detta ske i nära samarbete med näringslivets och arbetsmarknadens organisationer och med ingående kännedom om det ekonomiska livets förhållanden. Utvecklingen aktualiserar även frågan om den nödvändiga avvägningen mellan de utbildningsmöjligheter, som kunna och böra erbjudas inom näringslivet, och dem, som icke minst med hänsyn till landsbygdens speciella behov samt förhållanden under tider av mera omfattande arbetslöshet böra ställas till förfogande i skolor av olika slag.

Genom den utveckling, som sålunda ägt rum, har det tidigare berörda behovet av en organiserad nära kontakt mellan yrkesundervisningens centrala ledning samt näringsliv och arbetsmarknad vuxit i betydelse. Det framstår såsom angeläget, att statens åtgärder i fråga om yrkesutbildning inom näringslivet förläggas under samma centrala myndighet som skolåtgärderna på yrkesutbildningens område, då eljest den nödvändiga avvägningen mellan de olika statliga åtgärderna försvåras.

Spörsmålet om den centrala ledningen av den yrkesorienterade undervisningen har genom de antydda omständigheterna tvivelsutan kommit i ett annat läge än vid den tidpunkt, då den nuvarande organisationen fastställdes. Det synes därför vara starkt av behovet påkallat att nu till omprövning upptaga frågan om organisationen av centralorganet på detta område liksom även frågan om en väsentlig förstärkning av detta. Det närmaste problemet blir då, huruvida detta kan ske genom en omorganisation av skolöverstyrelsens nuvarande yrkesskolavdelning eller om ett från denna överstyrelse

fristående centralorgan för yrkesutbildningen bör inrättas eller slutligen huruvida det är möjligt att finna någon förmedlande lösning, som möjliggör å ena sidan större handlingsfrihet för centralorganet men bevarar den såväl ur pedagogiska som praktisk-administrativa synpunkter värdefulla anknytningen till skolöverstyrelsen.

Av den föregående redogörelsen framgår, att de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation med hänsyn till den nära samhörighet, som i pedagogiskt och organisatoriskt avseende föreligger mellan de allmänbildande skolorna och de egentliga yrkesutbildningsanstalterna, ansett, att skolöverstyrelsens tre huvudavdelningar alltfört böra sammanhållas inom ett ämbetsverk. De sakkunniga ha emellertid föreslagit, att vid överstyrelsens sida skall ställas ett rådgivande organ, som med en allsidig och samtidigt fackmannamässig rekrytering skall representera den erforderliga direkta kontakten med näringsliv och arbetsmarknad.

Emot detta förslag ha emellertid ett flertal erinringar riktats. Sålunda har verkstadsskoleutredningen — även om utredningen icke velat förneka, att ett realiserande av förslaget skulle medföra en förstärkning av skolöverstyrelsen — förmenat, att det inflytande, som genom denna nämnd skulle tillerkännas näringslivet och arbetsmarknaden, likväl icke skulle bli tillfredsställande eller av större praktiskt värde. Enligt utredningens mening kan en rationell central ledning på området icke skapas inom den nuvarande skolöverstyrelsens ram. Med framhållande av att förvisso andra skäl tala för ett fortsatt sammanhållande inom ett ämbetsverk av ledningen av det allmänna såväl högre som lägre skolväsendet och yrkesundervisningen har verkstadsskoleutredningen därför likväl förordat, att en fristående överstyrelse för yrkesutbildningen inrättas.

Till denna ståndpunkt ha, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, skolöverstyrelsen — ehuru icke enhällig —, kommerskollegium, socialstyrelsen, riksräkenskapsverket och statens arbetsmarknadskommission ävensom flertalet av de över verkstadsskoleutredningens förslag hörda sammanslutningarna, däribland arbetsmarknadens huvudorganisationer, anslutit sig. Däremot har statskontoret givit uttryck åt den uppfattningen, att hinder ur organisatorisk synpunkt icke bör möta att i en gemensam skolöverstyrelse inordna en yrkesskolavdelning med i stort sett den konstruktion och det arbetsfält, som verkstadsskoleutredningen ansett böra givas den föreslagna överstyrelsen för yrkesskolutbildning.

Framför allt med hänsyn till att jag finner en av de viktigaste uppgifterna för skolororganisationen vara att utveckla och fördjupa sambandet mellan den allmänna skolan och yrkesundervisningen i syfte att därigenom underlätta ungdomens övergång från teoretiska studier till praktisk utbildning, skulle jag för egen del gärna ha velat medverka till en omorganisation och förstärkning av den centrala ledningen för yrkesutbildningen inom ramen av

skolöverstyrelsens nuvarande organisation i enlighet med vad som antydes i statskontorets yttrande. Å andra sidan synes det mig uppenbart, att den centrala ledningens för yrkesundervisningen behov av ett nära samarbete med näringslivet och arbetsmarknaden svårigen kan tillgodoses, om icke denna ledning får en väsentligt självständigare ställning än den nuvarande yrkesskolavdelningen. En verkligt ändamålsenlig och effektiv skötsel av yrkesutbildningsangelägenheterna synes mig kunna vinnas endast om dessa handhas av ett organ med direkt anknytning till näringslivet och arbetsmarknaden. Jag är fördenskull beredd att såtillvida giva verkstadsskoleutredningens förslag min anslutning, som jag förordar, att en fristående överstyrelse för yrkesutbildning inrättas, men då utredningen synes mig icke ha tillräckligt beaktat vikten av ett fast organiserat samarbete mellan de allmänbildande och de yrkesorienterade grenarna av skolväsendet, har jag samtidigt funnit nödvändigt att, för säkerställande av denna samverkan, vidtaga vissa viktiga jämkningar i detta förslag. Härtill återkommer jag i det följande.

Det har givetvis väckt mina betänkligheter att — särskilt i rådande krisläge — förorda en utbyggnad av den statliga förvaltningsapparaten, som måste medföra icke oväsentliga ökningar av anslagen till förvaltningsändamål. Jag vill emellertid erinra om, att det allmännas årliga kostnader för yrkesutbildningen uppgå till mycket betydande belopp. I den mån, såsom är att förutse, det statsunderstödda yrkesutbildningsväsendet ytterligare utbygges, komma dessa kostnader att avsevärt stiga. Det är därför av vikt, att åtgärderna till främjande av yrkesutbildning, vare sig de äga rum inom näringslivet eller i särskilt inrättade yrkesundervisningsanstalter, planläggas och genomföras med tillräcklig överblick över och kännedom om näringslivets skiftande behov och förhållanden samt egna förutsättningar för beredande av yrkesutbildning. Av ej mindre betydelse är, att överledningen av dylika anstalter fortlöpande handhas ur liknande synpunkter. Helt säkert kunna därigenom sådana besparingar i det allmännas utgifter för ändamålet vinnas, som mångfalt överstiga den kostnadsökning, vilken föranledes av upprättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning. Samtidigt ernås en effektiv organisation av centralledningen. Jag erinrar om att arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté, vilken bildats genom samverkan av arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, i skrivelse hösten 1942 uttalat en önskan, att förslag om inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning måtte föreläggas innevarande års riksdag.

Vad jag ovan berört i fråga om samhörigheten i skilda avseenden mellan de allmänbildande skolorna och de egentliga yrkesutbildningsanstalterna måste beaktas, även om yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen och en fristående överstyrelse för yrkesutbildning inrättas. Å ena sidan kommer den nya överstyrelsen att på det pedagogiska och ett flertal andra områden ha behov av den sakkunskap, som nu är företrädd inom skolöver-

styrelsen. Å andra sidan måste det tillses, att den efter utbrytningen begränsade skolöverstyrelsens behov av särskild expertis för den yrkesbetonade undervisningen inom de allmänbildande skolorna tillgodoses. Därvid måste framför allt en dyrbar dubbelorganisation undvikas. I den mån den nya överstyrelsen för yrkesutbildning kommer att besitta den erforderliga sakkunskapen, måste denna också stå till skolöverstyrelsens förfogande. Ett organiserat, intimt samarbete mellan de båda överstyrelserna måste sålunda anordnas. Målet bör vara, att skolöverstyrelsen i tekniska undervisningsfrågor skall kunna hänvända sig till det nyupprättade ämbetsverket på samma smidiga sätt, som om detta alltjämt vore en avdelning inom skolöverstyrelsen, och omvänt bör överstyrelsen för yrkesutbildning kunna påräkna motsvarande bistånd i allmänpedagogiska och andra spörsmål från skolöverstyrelsen. Erforderliga bestämmelser till säkerställande av detta samarbete bör införas i vederbörande verks instruktioner. Såsom en ytterligare åtgärd i samma syfte kommer jag i det följande att förorda, att generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen skall vara självskrivna ledamot av den nya överstyrelsen för yrkesutbildning.

Under återopande av vad sålunda anförts förordar jag, att förslag nu förelägges riksdagen om inrättande av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

II. Verksamhetsområdet för en överstyrelse för yrkesutbildning.

I kapitel 4 av sitt betänkande har verkstadsskoleutredningen till en början redogjort för omfattningen och beskaffenheten av den yrkesbetonade undervisning, som lämnas i de allmänbildande skolorna. Vidare har utredningen ingående uttalat sig om de åtgärder, som synas böra vidtagas för att tillgodose skolöverstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningars behov av sakkunskap på yrkesundervisningens område, därest yrkesskolavdelningen skulle utbrytas ur skolöverstyrelsen. Jag finner mig emellertid icke behöva i detta sammanhang gå in på dessa spörsmål i vidare mån, än att jag hänvisar till vad som anförts i ämnet i det föregående samt till utredningens betänkande.

Härefter har verkstadsskoleutredningen ingått på spörsmålen om den framtida centrala ledningen av *dels* skolköks- och handarbetsseminarierna, *dels* hemslöjdsundervisningen, *dels* ock den egentliga yrkesutbildningen. Sistnämnda spörsmål innefattar frågan angående vilka grenar av den egentliga yrkesutbildningen som böra förläggas under en överstyrelse för yrkesutbildning.

Beträffande nämnda spörsmål torde följande få anföras.

1. Den centrala ledningen av skolköks- och handarbetsseminarierna.

Ärendena rörande skolköks- och handarbetsseminarierna sortera för närvarande under skolöverstyrelsens läroverksavdelning, ehuru de beredas av konsulenten för husligt arbete och inspektören för yrkesundervisningen i sömnad och vävning, vilka båda äro placerade å yrkesskolavdelningen.

Verkstadsskoleutredningen har — med hänsyn i främsta rummet till att ifrågasvara seminarier i huvudsak äro inriktade på utbildning av lärarinnor för undervisning i läroanstalter, som sortera under skolöverstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningar — ansett övervägande skäl tala för att den centrala ledningen av dessa seminarier kvarliggja hos skolöverstyrelsen. Ett nära samarbete mellan denna och den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning beträffande nämnda anstalter påkallas enligt utredningens mening icke endast därav, att vissa yrkeskurser vid anstalterna själfvallet måste sortera under sistnämnda överstyrelse, utan är även i övrigt starkt motiverat.

Skolöverstyrelsen har anslutit sig till utredningens uttalande, att den centrala ledningen av dessa seminarier bör kvarbliva hos skolöverstyrelsen.

2. Den centrala ledningen av hemslöjdsundervisningen.

Verksamheten till befrämjande av hemslöjden är för närvarande splittrad mellan olika statliga organ. I stor utsträckning understödjes hemslöjdsundervisningen från anslag under åttonde huvudtiteln och sorterar då närmast under skolöverstyrelsen. Över verksamheten i övrigt är kommerskollegium tillsynsmyndighet.

Verkstadsskoleutredningen anser, att den oenhetlighet, som sålunda förefinnes i fråga om den statliga verksamheten på ifrågasvarande område, icke kan lända hemslöjden till fromma. Utredningen har därför funnit starka skäl, som tala för att även de hemslöjdsärenden, som för närvarande sortera under kommerskollegium, överföras till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning. Med hänsyn till olika, närmare angivna organisations- och andra förhållanden har emellertid utredningen ansett, att så icke för närvarande bör ske. Det bör i stället ankomma på kollegium och den nybildade överstyrelsen att i sinom tid ta de initiativ i ämnet, vartill förhållanden kunna föranleda.

I de häröver avgivna *yttrandena* ha i väsentliga avseenden andra meningar gjorts gällande än de, som verkstadsskoleutredningen framfört. Det slutliga ställningstagandet har ansetts böra bli beroende av överväganden framdeles.

3. Den centrala ledningen av den egentliga yrkesutbildningen.

Enligt verkstadsskoleutredningens framställning kan den mera genomgripande omorganisation av yrkesutbildningens centrala ledning, som ut-

redningen anser behöfelig, komma till stånd, *antingen* genom att de olika grenarna av denna utbildning förläggas direkt under de statliga myndigheter, som handlägga övriga ärenden rörande vederbörande yrken, *eller ock* genom att samtliga eller vissa av dessa grenar hänföras till ett för ändamålet inrättat särskilt statligt organ, i vilket yrkenas och arbetsmarknadens representanter ha ett väsentligt inflytande.

Båda nämnda alternativ ha sin grund i den uppfattningen, att yrkesutbildningen så nära som möjligt bör anknytas till näringsliv och arbetsmarknad. För båda alternativen förutsättes givetvis, att i erforderlig utsträckning såväl administrativ som pedagogisk sakkunskap ingår i den centrala ledningen.

Vid valet mellan ifrågavarande alternativ bör enligt verkstadsskoleutredningens mening beträffande varje gren av yrkesutbildningen prövas, huruvida med hänsyn till föreliggande organisatoriska eller andra särskilda skäl den centrala ledningen därav bör förläggas enligt alternativet om en fristående överstyrelse för yrkesutbildning. I den mån dylika skäl icke kunna angivas, synes ledningen av vederbörande utbildningsgren bära anförtrons den myndighet, som handlägger övriga ärenden rörande motsvarande yrke.

Ur ovannämnda synpunkter har verkstadsskoleutredningen i den därefter följande framställningen sökt taga ställning till spörsmålet angående den centrala ledningens av yrkesutbildningsväsendet olika grenar.

Yrkesutbildningen för hantverk och industri samt handel ävensom husligt arbete. Verkstadsskoleutredningen har framhållit, att den lägre yrkesundervisning för hantverk och industri samt handel och husligt arbete, som äger rum i yrkesundervisningsanstalter av olika slag, i huvudsak är ställd under inseeende av skolöverstyrelsen. I stor utsträckning meddelas i en och samma yrkesundervisningsanstalt undervisning i samtliga ovannämnda yrkesgrenar. Ur skolorganisatoriska synpunkter är sålunda sambandet mellan ifrågavarande grenar av yrkesutbildningen starkt. Främst av denna orsak har utredningen tagit ställning emot att — i enlighet med det ovan nämnda första alternativet — förlägga den centrala ledningen av yrkesutbildningen för hantverk och industri samt handel under kommerskollegium. Utredningen har därvid framhållit, att i så fall utbildningen för hantverk och industri finge anknytas till kollegii industribyrå och undervisningen för handel till handels- och administrativa byrån, varjämte särskilda anordningar finge vidtagas för överledningen av yrkesutbildningen i husligt arbete. I stället bära ifrågavarande utbildningsgrenar — i överensstämmelse med det senare av omförmälda alternativ — förläggas under den överstyrelse för yrkesutbildning, som verkstadsskoleutredningen i nyssnämnda sammanhang förordat. Härvid är dock att märka, att det statliga hantverksinstitutet står under ledning av en särskild styrelse, som direkt sorterar under vederbörande departement. Ehuru undervisningen i detta institut i vissa avseenden kan

jämställas med undervisningen i vissa lägre undervisningsanstalter (exempelvis de s. k. mästarkurserna), anser sig verkstadsskoleutredningen icke böra framlägga förslag om hantverksinstitutets förläggande under den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning. I detta sammanhang har verkstadsskoleutredningen vidare erinrat om de uppgifter, som för närvarande åvila kommerskollegium i avseende å dels viss utbildning för hantverk och industri och dels den elektrotekniska yrkesundervisningen. Härom samt beträffande spörsmålet, huruvida ifrågavarande uppgifter böra kvarligga hos kollegium, även sedan en särskild överstyrelse för yrkesutbildning upprättats, torde få anföras följande.

a) *Kommerskollegii verksamhet till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.* För ändamålet är i löpande riksstat uppfört ett förslagsanslag av 35,000 kronor, som utbetalas och disponeras av kommerskollegium såsom statsunderstöd åt hantverksmästare, som genom kontrakt med lärling och dennes målsman förbundit sig att giva lärlingen utbildning.

Ärenden rörande ifrågavarande understödsverksamhet handläggas närmast på kommerskollegii industribyrå, där en teknisk konsulent med biträde av erforderlig kvinnlig kanslipersonal granskar ansökningshandlingar, upprättar förslag till understödens fördelning och för erforderliga liggare m. m.

Verkstadsskoleutredningen — som anser det vara en av huvuduppgifterna för en blivande överstyrelse för yrkesutbildning att söka främja den yrkesutbildning, som äger och i största möjliga utsträckning bör äga rum inom näringslivet — har funnit, att även ifrågavarande understödsverksamhet, vilken just avser att främja dylik utbildning inom hantverket, bör överflyttas till nämnda överstyrelse.

Utredningen har vidare framhållit, att, därest i samband med ett eventuellt genomförande av 1936 års hantverkssakkunnigas förslag till främjande av lärlingsutbildningen inom hantverket eller eljest de nu ifrågavarande understöden till hantverksmästare m. m. skulle ersättas med andra statliga åtgärder i samma syfte, jämväl dessa böra i enlighet med den nyss angivna grundsatsen närmast falla under den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning.

b) *Kommerskollegii befattning med resestipendier för yrkesutbildning.* För ändamålet är i löpande riksstat uppfört ett reservationsanslag av 25,000 kronor, som utbetalas och disponeras av kommerskollegium till stipendier åt idkare av hantverk och industri, verkstästare och förmän m. fl. för företagande av studieresor inom eller utom landet.

Ärenden rörande ifrågavarande stipendier handläggas inom kommerskollegii industribyrå i första hand av den nyssnämnde tekniske konsulenten med biträde av erforderlig kvinnlig personal.

Verkstadsskoleutredningen har — med hänsyn till syftet med ifrågava-

rande stipendier — ansett övervägande skäl tala för att jämväl ärendena rörande dessa skola överflyttas till en blivande överstyrelse för yrkesutbildning.

c) *Kommerskollegü befattning med yrkesutbildningen av elektriska installatörer.* Ledningen av och kontrollen över de statsunderstödda yrkeskurserna för elektriska installatörer liksom andra liknande yrkeskurser är för närvarande uppdelad mellan skolöverstyrelsen och kommerskollegium.

Enligt *verkstadsskoleutredningens* på närmare angivna skäl uttalade mening bör ifrågavarande undervisnings anordnande handhas av den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning, dock bör med hänsyn till den inom kommerskollegium samlade erfarenheten rörande marknadsförhållandena inom det elektriska installatörsyrket kollegiet beredas tillfälle att medverka vid ordnandet och övervakandet av installatörsutbildningen. För den elektrotekniska undervisningen bör anställas en inspektör och sakkunnig hos överstyrelsen.

Kommerskollegium har intet att invända mot förslaget, att dess hittillsvarande befattning med åtgärder till befrämjande av praktisk lärlingsverksamhet överflyttas till överstyrelsen för yrkesutbildning. Beträffande resestipendier för yrkesutbildning har kollegium ansett, att fördelningen av stipendier till teoretiskt och praktiskt bildade tekniker bör kvarligga hos kollegium, när dessa stipendier ha ett syfte, som ligger kollegii intressen nära. Däremot har kollegium funnit naturligt, att ärenden angående resestipendier åt övriga kategorier av ifrågavarande slag (idkare av hantverk och mindre industri, verkmästare och förmän inom industri och hantverk samt arbetare) överföras från kollegium till den nybildade överstyrelsen. Slutligen har kollegium funnit sannolikt, att en för yrkesutbildningen särskild inrättad överstyrelse, arbetande i nära anslutning till näringslivet, skulle ha stora förutsättningar att med kraft och intresse handha de med utbildningen av elektriska installatörer samhörande frågorna.

Yrkesutbildningen för jord- och skogsbruk samt fiske. Den centrala ledningen av den lägre yrkesutbildningen för jordbruk och fiske utövas av lantbruksstyrelsen, inom vilken en särskild undervisningsbyrå (för lantbruksundervisningen) finnes inrättad. För den lägre yrkesutbildningen i skogsbruk handhar domänstyrelsen den centrala ledningen.

Verkstadsskoleutredningen har erinrat om, att frågan angående den centrala ledningen av undervisningen för jordbruk och fiske liksom även för skogsbruk nyligen varit föremål för omprövning. Därvid förlades den centrala ledningen av lantbruksundervisningen till nyssnämnda särskilda byrå inom lantbruksstyrelsen och i fråga om den lägre skogsundervisningen bibehölls domänstyrelsen som centralorgan.

Då ifrågavarande grenar av yrkesutbildningen sålunda för närvarande äro förlagda direkt under de statliga myndigheter, som handlägga övriga

ärenden rörande jordbruk respektive skogsbruk och fiske, har utredningen icke ansett några organisatoriska eller andra avgörande skäl tala för att överledningen därav överflyttas till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning.

Socialstyrelsen har uttalat, att det bör övervägas, huruvida icke ledningen av den lägre yrkesutbildningen för jordbruk och fiske bör överflyttas till den nya överstyrelsen. Först härigenom torde detta ämbetsverk erhålla den av utredningen avsedda centrala ställningen i fråga om yrkesutbildningen. Styrelsen har ansett detta även i viss mån gälla den lägre skogsundervisningen.

Yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen. Den teoretiska yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen meddelas i huvudsak i navigationsskolorna. Vid tekniska läroverket i Göteborg upprätthålles en kompletteringskurs för elever vid tekniska läroverk, vilka önska förvärva samma kompetens, som övermaskinistexamen medför. Vid vissa folkhögskolor förekomma kurser för sådana elever, som avse att avlägga skepparexamen av andra klass. Vissa statsunderstöd utgå till stödjande av den praktiska utbildningen av däcksbefäl för handelsflottan.

Överinseendet över navigationsskoleväsendet utövas av kommerskollegium, inom vilket ämbetsverk är anställd en särskild befattningshavare såsom navigationsskoleinspektör.

Verkstadsskoleutredningen har ansett vissa skäl tala för att den centrala ledningen av navigationsskoleväsendet överflyttas från kommerskollegium till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning. I sådant avseende har utredningen erinrat om, att en stor del av undervisningen i navigationsskolorna är av alldeles samma art som den, vilken meddelas i vissa tekniska skolor, och att för den skull en viss samverkan i olika frågor mellan de båda slagen av läroanstalter skulle vara till gagn. Av 1930 års navigationsskolesakkunniga hade också övervägts spörsmålet, huruvida maskinbefälsutbildningen i organisatoriskt hänseende borde anknytas till de tekniska läroverken. I pedagogiskt avseende slutligen föreligger enligt utredningens mening i stor utsträckning samma problem vid navigationsskolorna som vid vissa andra skolformer.

Häremot har emellertid för utredningen vägt de olika skäl, som föranlett navigationsskoleväsendets förläggande under kommerskollegium. Bland dessa har utredningen främst framhållit det intima samband, som förefinnes mellan navigationsskoleärendena och ärendena rörande befälsbehörighet — en samhörighet som bidragit till att sistnämnda ärenden hänförts till navigationsskoleinspektörens handläggning. Endast genom denna anordning hade inspektören kunnat beredas heltidssysselsättning. En uppdelning av de båda slagen av ärenden på olika ämbetsverk skulle medföra, att befattningshavaren i intetdera fallet finge full sysselsättning, vilket skulle försvåra rekryteringen.

Verkstadsskoleutredningen har för sin del stannat vid att de övervägande skälen tala emot att den centrala ledningen av navigationsskoleväsendet — i varje fall för närvarande — överflyttas från kommerskollegium till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning och har förty icke räknat därmed i den följande framställningen.

De synpunkter, som jag i det föregående utvecklade, leda, tillämpade på nu föreliggande organisationsfråga, närmast till att överinseendet över yrkesutbildningsåtgärderna på näringslivets samtliga eller åtminstone flesta områden borde förläggas till den föreslagna nya överstyrelsen för yrkesutbildning, vilken förutsättes få nära kontakt med näringsliv och arbetsmarknad. Förutom yrkesutbildningsåtgärderna för hantverk, industri, handel och husligt arbete skulle då under denna överstyrelse förläggas även utbildningen exempelvis för jordbruk, skogsbruk och sjöfart. Röster ha också höjts härför. Av praktiska skäl synes det mig emellertid icke möjligt att intaga den ståndpunkten, att samtliga eller ens flertalet grenar av yrkesutbildningen nu förläggas under den nybildade överstyrelsen. Jag begränsar mig därför nu till att förorda, att under denna överstyrelse i enlighet med föreliggande förslag endast förläggas ledningen av yrkesutbildningsåtgärderna för hantverk och industri samt handel och husligt arbete. För närvarande handhas dessa arbetsuppgifter av skolöverstyrelsen och i visa avseenden av kommerskollegium. I stort sett medför förslaget sålunda, att skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning utbrytes till ett fristående centralorgan. Härigenom komma bland annat även de tekniska läroverken och handelsgymnasierna att för framtiden vara förlagda under den nybildade överstyrelsen. Jag har i det föregående understrukt det nära samband, som i organisatoriskt och pedagogiskt avseende förefinnes mellan dessa undervisningsanstalter och de allmänna läroverken. Utan tvivel utgör detta en omständighet, som i och för sig starkt talar för att ledningen av samtliga dessa anstalter bibehålles inom ett ämbetsverk. Å andra sidan uppvisa de tekniska läroverken i viktiga hänseenden problem, som äro gemensamma med dem som föreligga inom enskilda tekniska läroanstalter samt inom verkstads- och yrkesskolorna. Likartat är förhållandet mellan handelsgymnasierna och de lägre anstalterna för handelsutbildning. När jag förordar, att även de tekniska läroverken och handelsgymnasierna förläggas under den nya överstyrelsen för yrkesutbildning, är för mig avgörande, att de sammanlagda förvaltningskostnaderna i icke ringa grad torde kunna begränsas genom en sådan anordning. Därest nu nämnda läroanstalter komme att ligga kvar under skolöverstyrelsen, måste nämligen till detta ämbetsverk fortfarande vara knutna befattningshavare med sakkunskap på yrkesutbildnings område, utan att behovet av motsvarande expertis inom den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning därför skulle kunna minskas. För att överstyrelsen för yrkesutbildning på ett tillfredsställande sätt skall kunna handha överinseendet över de tekniska läroverken och han-

Departementschefen.

delsgymnasierna förutsattes emellertid, såsom redan nämnts, att ett intimt samarbete kommer till stånd mellan detta ämbetsverk och skolöverstyrelsen.

Organisationsförslaget innebär vidare, att även den lägre handelsundervisningen skulle sortera under den nybildade överstyrelsen. Med hänsyn främst till att dylik undervisning i betydande utsträckning meddelas i samma anstalter som den lägre undervisningen för hantverk, industri och husligt arbete synes det ändamålsenligt, att utbildningen för samtliga dessa yrken ställes under samma överledning och att denna blir den nya överstyrelsen för yrkesutbildning.

I fråga om de grupper ärenden, som enligt förslaget skola överflyttas från kommerskollegium, instämmer jag med vad verkstadsskoleutredningen anfört, dock att ärendena om fördelning av resestipendier till teoretiskt och praktiskt bildade tekniker böra såsom hittills handläggas av kollegium.

Med den begränsning, som sålunda föreslagits, kommer den centrala ledningen av yrkesutbildningsåtgärderna exempelvis för jord- och skogsbruk, fiske samt sjöfarten att kvarligga hos respektive lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen och kommerskollegium. Även om, såsom socialstyrelsen anfört, överstyrelsen för yrkesutbildning först skulle erhålla den av verkstadsskoleutredningen avsedda centrala ställningen i fråga om yrkesutbildningen, därest jämväl vissa av dessa grenar överflyttas dit, kan jag icke för närvarande förorda detta. Det är emellertid möjligt, att utvecklingen och de erfarenheter, som vinnas beträffande den nybildade överstyrelsens verksamhet, så småningom komma att leda till en överflyttning till denna av ytterligare grenar av yrkesutbildningen. I sådant hänseende vill jag här endast erinra om, att undervisningen på maskintekniska linjen i navigationsskolorna till stor del är av liknande art som den, vilken meddelas i vissa tekniska skolor. Beträffande frågan om den centrala ledningen av hemslöjdsundervisningen ifrågasätter jag icke nu någon förändring härutinnan; kommerskollegium torde sålunda även i fortsättningen böra handlägga de hemslöjdsärenden, som för närvarande sortera under kollegium.

Den omständigheten, att den nya överstyrelsens egentliga arbetsområde på nu angivet sätt begränsas, minskar givetvis icke angelägenheten av att överstyrelsen erhåller möjlighet att överblicka samtliga grenar av yrkesutbildningen och därmed sammanhängande frågor. Risk föreligger eljest för att överstyrelsens åtgärder på de egna områdena icke alltid bli ändamålsenliga och rätt avvägda i förhållande till motsvarande åtgärder på andra områden. Denna samlade överblick torde överstyrelsen bäst kunna vinna i nära samarbete med de andra myndigheter, som handlägga utbildningsfrågor, och med arbetsmarknadens organ. Föreskrifter härom torde böra inflyta i vederbörande verks instruktioner.

I den mån överstyrelsen för yrkesutbildning finner, att nya eller ändrade åtgärder äro behövliga på något område, som ej sorterar under överstyrelsen, bör det ankomma på överstyrelsen att taga initiativ i ämnet.

Jag vill i detta sammanhang även understryka, att den nybildade överstyrelsen bör ha en initiativtagande och vägledande ställning jämväl i förhållande till de icke statliga huvudmännen för yrkesutbildningsåtgärderna: landsting, andra kommunala organ och enskilda. Detta är nödvändigt med hänsyn till att den nya överstyrelsen skulle få den samlade överblicken över hithörande problem. Icke minst framträder vikten härav, när det gäller att förbereda och genomföra åtgärder i samband med arbetslöshet. Härvid måste lokala synpunkter och önskemål i stor utsträckning träda tillbaka för andra intressen och enhetliga principer tillämpas över hela linjen. Den initiativtagande ställningen hos överstyrelsen är emellertid behövlig även vid planläggningen och genomförandet av de normala yrkesutbildningsåtgärderna. När staten, såsom fallet exempelvis är vid de centrala verkstadsskolorna, bidrager med större delen av kostnaderna för en skolas upprättande och drift, är det ur alla synpunkter nödvändigt, att staten gör sin mening gällande, icke minst i samband med skolans planläggning. Även om en central verkstadsskola bör framväxa ur och bäras upp av behov och intressen inom det område, skolan avser att betjäna, och därför bör tagas om hand av lokala intressen, är det dock ofrånkomligt, att de statliga myndigheterna tillse, att statens finansiella och andra intressen bli i tillbörlig grad tillgodosedda. Den statliga ledningen bör sålunda såsom en med den blivande huvudmannen förhandlande part redan på ett tidigt stadium medverka till den mest ändamålsenliga organisationen av yrkesutbildningsåtgärderna.

Jag förordar sålunda, att arbetsområdet och uppgifterna för en blivande överstyrelse för yrkesutbildning bestämmas i enlighet med vad jag i det föregående anfört.

III. Vissa organisationsfrågor i samband med yrkesskolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen.

I kapitel 5 av sitt betänkande har verkstadsskoleutredningen till behandling upptagit ett flertal spörsmål, som ur olika synpunkter äro av betydelse för organisationen av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Till en början har utredningen sålunda närmare utvecklat en fristående överstyrelses för yrkesutbildning uppgifter i avseende å förverkligandet av det erforderliga samarbetet mellan centralledningen samt näringsliv och arbetsmarknad, exempelvis i samband med planläggningen för och utbyggandet av de centrala verkstadsskolorna samt undervisningen och produktionen vid skolorna. Vidare har utredningen redogjort för omfattningen och arten av den statistik, som anses böra handhas av den nya överstyrelsen. Båda dessa spörsmål äro i nu förevarande sammanhang främst av betydelse vid bedömandet av överstyrelsens personalbehov. Jag återkommer härtill längre fram och hänvisar i övrigt till verkstadsskoleutredningens framställning.

Verkstadsskoleutredningen har vidare berört frågorna om gymnastikin-

spektion, granskning av byggnadsritningar m. m. och tillsyn över skolhygien vid yrkesundervisningsanstalterna.

I avseende å *gymnastikinspektionen* har utredningen erinrat om att skolöverstyrelsens gymnastikkonsulenter handlägga jämväl ärenden rörande gymnastik vid yrkesundervisningsanstalterna. Med hänsyn bland annat till den ringa omfattningen av dylika ärenden har ansetts, att — utan väsentliga nackdelar i andra avseenden — betydande fördelar skulle vinnas genom att ifrågavarande ärenden handläggas inom skolöverstyrelsen, även efter det yrkesskolavdelningen utbrutits därifrån. Formerna för det blivande samarbetet mellan de båda överstyrelserna i nu förevarande frågor böra regleras genom bestämmelser i vederbörande instruktioner, arbetsordningar eller på annat sätt.

Beträffande *byggnadsfrågorna* har verkstadsskoleutredningen erinrat om det byggnadssakkunniga biträde, som alltsedan budgetåret 1936/37 varit anställt hos skolöverstyrelsen med generell uppgift att utreda och avgiva utlåtanden över till honom remitterade byggnadsfrågor samt att granska byggnadsritningar m. m.

Med hänsyn till omfattningen av de uppgifter av byggnadsteknisk och motsvarande art, som, så vitt för närvarande kan bedömas, torde komma att åvila en fristående överstyrelse för yrkesutbildning, har det icke ansetts nödvändigt att inom denna överstyrelse anställa någon särskild befattningshavare såsom konsulent eller byggnadssakkunnigt biträde för ifrågavarande ärenden rörande yrkesundervisningsväsendet. I stället har föreslagits, att överstyrelsen bör beredas möjlighet att från fall till fall anlita erforderlig expertis på området genom att härför beräknas erforderliga medel under den anslagspost till inspektion och sakkunniga biträden, som torde böra uppföras å överstyrelsens avlöningsstat.

Jämväl för handläggningen av ärenden rörande *skolhygien* vid de undervisningsanstalter, som komma att underställas den nya överstyrelsen, har verkstadsskoleutredningen förordat, att expertis skall från fall till fall få anlitas av överstyrelsen.

Verkstadsskoleutredningen har härefter redogjort för de synpunkter, som vid tidigare tillfällen blivit framförda i fråga om yrkesutbildningens förläggande under det ena eller andra departementet. Utredningen har därvid anfört bland annat, att det gäller att taga ståndpunkt till frågan, huruvida överstyrelsen för yrkesutbildning bör förläggas under det departement, som har att i allmänhet handlägga frågor rörande den högre och lägre undervisningen, eller om den bör förläggas till det departement, som har sig anförtrott den allmänna vården och omsorgen om handel, industri och hantverk. På grundval av uppfattningen, att yrkesutbildningen för industri och hantverk i minst lika hög grad är en direkt närings- och arbetsmarknadsfråga som en uppfostnings- och undervisningsangelägenhet, har utredningen funnit de mest vägande

skälen tala för att en blivande överstyrelse för yrkesutbildning förläggas under handelsdepartementet, varom utredningen framställt förslag.

Yttrandena. *Skolöverstyrelsen* har ej funnit något egentligt att anmärka emot de av utredningen anlagda synpunkterna. Möjligheterna att ömsesidigt uppehålla kontakt mellan skolöverstyrelsen och en blivande överstyrelse för yrkesutbildning torde icke behöva påverkas av respektive verks departementala förläggning. Från skolöverstyrelsens synpunkt synes icke heller i övrigt anledning förefinnas att avstyrka utredningens förslag. Ett överförande jämväl av frågor rörande yrkesutbildningen inom näringslivet till överstyrelsen för yrkesutbildning giver ökad betoning åt vissa av de skäl, som kunna anföras för yrkesutbildningens i sin helhet förläggning till handelsdepartementet. Yrkesutbildningsväsendets karaktär av en det allmännas insats till näringslivets förkovran kommer då att starkare framträda. Det får emellertid icke förbises, att yrkesundervisningen är och allt fortfarande måste i högsta grad betraktas även som en undervisnings- och uppfostringsangelägenhet. Ur denna synpunkt sett synes det skolöverstyrelsen naturligt, att den centrala ledningen förlades under ecklesiastikdepartementet, även om den icke komme att inlemmas i skolöverstyrelsen.

Riksräkenskapsverket har tillstyrkt överflyttningen från ecklesiastikdepartementet till handelsdepartementet. Enligt *statskontorets* mening åter, lär den av utredningen lämnade motiveringen knappast kunna sägas ha övertygande ådagalagt, att hithörande verksamhet bör förläggas under handelsdepartementet.

Beträffande de i det föregående berörda organisatoriska spörsmålen kan jag till en början, såvitt gäller frågorna om gymnastikinspektion, granskning av byggnadsritningar m. m. samt överinseendet över skolhygienien vid yrkesundervisningsanstalterna, begränsa mig till att förorda bifall till verkstads-skoleutredningens förslag. Erforderliga detaljbestämmelser torde sedermera få utfärdas. Såvitt gäller handläggningen av de skolhygieniska ärendena torde samråd böra sökas med skolöverläkaren inom skolöverstyrelsen.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha framlagt förslag om att utbetalningarna och redovisningen av ett stort antal anslag för undervisningsändamål skola överföras till skolöverstyrelsen från statskontoret och länsstyrelserna. Härför skulle inom överstyrelsen upprättas en särskild kameラルavdelning. Detta förslag, som ännu är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, torde icke för närvarande böra föranleda någon framställning till riksdagen. Redan på grund härav anser jag mig icke heller nu böra framlägga motsvarande förslag beträffande överstyrelsen för yrkesutbildning.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning vidtaga de ändringar i stadgan angående statsdepartementen, som påkallas med anledning av inrättandet av den nya överstyrelsen. I samband därmed bör beslut fattas angående den departementala förläggningen av detta ämbetsverk. I denna fråga ha olika meningar förekommit. Enligt gällande ordning handlägger emellertid ecklesiastikdepartementet frågorna rörande det allmänna

Departement-
schefen.

skolväsendet och detta departement har även en för beredningen av samtliga de undervisningsärenden, som skulle komma att falla inom den nya överstyrelsens verksamhetsområde, avpassad organisation. Med hänsyn härtill samt till tidigare anförda synpunkter finner jag mig icke böra föreslå någon förändring med avseende å den departementala fördelningen av hithörande ärenden.

IV. Organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Jag övergår nu till att behandla verkstadsskoleutredningens detaljförslag i fråga om organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning.

1. Chefskapet för överstyrelsen; överstyrelsens sammansättning.

Verkstadsskoleutredningen har föreslagit att chefen för överstyrelsen för yrkesutbildning skall beredas ställning såsom överdirektör. Tjänsten har ansetts böra tillsättas medelst förordnande på viss tid, förslagsvis sex år, samt placeras i lönegrad C 8 civila avlöningsreglementet. Beträffande frågan om de kompetensfordringar, som böra ställas på innehavaren av ifrågavarande befattning, har utredningen anfört, att den icke ansett sig böra föreslå några speciella kompetenskrav. Givetvis måste det vara fördelaktigt, fortsätter utredningen, om chefen för överstyrelsen besitter speciell fackkunskap på något av de utbildningsområden, överstyrelsen omspanner. Men främst bör han äga allmänna insikter och erfarenheter rörande näringslivet och därmed sammanhängande förhållanden samt ett säkert omdöme och god organisationsförmåga.

Verkstadsskoleutredningen har vidare ingående dryftat, huruvida överdirektören tillika bör fungera såsom ordförande i överstyrelsen, eller om ordförandeskapet i stället bör anförtros åt annan styrelseledamot, representerande näringsliv eller statsförvaltning. Utredningen framhåller, att båda anordningarna prövats inom statsförvaltningen, den förra exempelvis inom vattenfallsstyrelsen, den senare åter exempelvis i dåvarande rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Utredningen har stannat vid att förorda, att ordförandeskapet förenas med chefskapet för ämbetsverket, men har icke förnekat, att vissa fördelar även kunna vara förknippade med en organisationsform, där de nämnda funktionerna uppdelas på skilda personer. Såsom motiv för sin ståndpunkt i denna fråga har utredningen anfört bland annat följande.

Enligt utredningens mening böra i huvudsak endast ärenden av större betydelse eller principiell vikt hänskjutas till avgörande i styrelseplenium. Övriga ärenden — utgörande det stora flertalet löpande ärenden, vilka i stor utsträckning kräva omedelbara beslut — böra avgöras av verkschefen efter vederbörlig föredragning. Vid sådant förhållande synas övervägande skäl tala för att ordföranden icke blott

intager ställningen som den ledande i själva styrelsen utan även som chef för ämbetsverket. Endast härigenom torde han kunna vinna den intima och dagliga kontakt med yrkesutbildningens speciella problem, som torde böra fordras för att han inom styrelsen skall kunna intaga en verkligt ledande ställning. Endast genom nämnda anordning kan undvikas, att ledningen för verket blir splittrad.

Yttrandena. Verkstadsskoleutredningens förslag härutinnan har föranlett särskilt yttrande allenast av *skolöverstyrelsen*, som ansett, att de skäl, utredningen anfört för förslaget, äro så starka, att överstyrelsen finner det uteslutet, att annan anordning skall komma i fråga. Det måste vara ett oavvisligt krav, att ordföranden i överstyrelsen fullt bör kunna behärska och ha överblick även över de speciella frågor, som icke komma att avgöras av styrelseplenium utan av verkschefen efter vederbörlig föredragning och vilka komma att utgöra det stora flertalet ärenden. En placering av överdirektörstjänsten i lönegrad C 10 finner överstyrelsen vara i alla avseenden fullt skälig.

Innan verkstadsskoleutredningen tagit ställning i frågan om styrelsens sammansättning, har utredningen redogjort för arten och omfattningen av de *arbetsuppgifter*, som enligt utredningens mening böra ankomma på styrelseledamöterna. I sistnämnda hänseende har utredningen erinrat om, att enligt det förslag till yrkesskolnämnd, som framlagts av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation, till handläggning av en dylik nämnd skulle hänskjutas allenast vissa ärenden av mera omedelbar betydelse för näringsliv och arbetsmarknad. Ärenden av övervägande formell art samt ärenden, vilka eljest äro av beskaffenhet att böra avgöras enligt redan fastslagna grundsatser eller blott innefatta frågor, för vilkas avgörande näringslivets och arbetsmarknadens representanter i sådan egenskap icke kunna anses behöva deltaga, skulle däremot enligt berörda förslag avgöras av skolöverstyrelsen utan hörande av yrkesskolnämnden.

För att vinna en smidig och eljest ändamålsenlig organisation anser verkstadsskoleutredningen, att jämväl i en blivande överstyrelse för yrkesutbildning endast ärenden, som antingen beröra överstyrelsens egen organisation eller ock äro av betydande vikt eller ha nära samband med näringslivets och arbetsmarknadens behov och förhållanden, böra hänskjutas till avgörande i styrelseplenium. Därest icke för vissa fall annat är föreskrivet, böra beslut i övriga ärenden fattas av överdirektören och chefen för överstyrelsen ensam efter vederbörlig föredragning.

Såsom pleniären har utredningen i en härefter följande uppräknig, till vilken jag hänvisar, nämnt bland andra frågor av större principiell och annan betydelse för den lägre yrkesutbildningen, såsom spörsmål rörande lärlingsförhållanden, utbildningslinjer för yrkesundervisningen, större och viktigare organisationsfrågor samt i övrigt frågor, som beröra yrkesutbildningsverksamhetens anpassning efter näringslivets och arbetsmarknadens behov och förhållanden.

Beträffande verksamhetsformerna i övrigt har verkstadsskoleutredningen anfört bland annat följande.

I syfte att ledamöterna av överstyrelsen skola kunna följa verksamheten inom styrelsen och utöva ett kontinuerligt inflytande däröver bör, på sätt närmare bestämmes i verkets instruktion eller arbetsordning, vid varje plenum föreligga en kortfattad redogörelse för de överstyrelsens beslut, som fattats sedan näst föregående plenum. Om så befinnes lämpligt, torde denna redogörelse kunna i form av en förteckning över besluten biläggas den föredragningslista för plenum, som före sammanträdet tillställles ledamöterna.

Plena böra hållas på i instruktionen eller arbetsordningen fastställda tider, i regel en gång i månaden, samt därutöver på ordförandens kallelse när omständigheterna så påkalla. Verkstadsskoleutredningen räknar dock med att under det första arbetsåret liksom även under tider av mera omfattande arbetslöshet sammanträden skola visa sig erforderliga väsentligt oftare eller i genomsnitt var fjortonde dag, dock med vissa uppehåll under ferier.

Såväl vid plena som vid föredragningar inför överstyrelsens chef bör föredragande liksom även eljest närvarande byråchef i verket äga rätt och plikt att till protokollet anteckna avvikande mening.

Jag övergår härefter till frågan om *styrelsens sammansättning* och därmed sammanhängande spörsmål.

Verkstadsskoleutredningen har — efter erinran att den av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ifrågasatta *rådgivande* yrkesskolnämnden föreslagits omfatta nitton ledamöter — påpekat, att icke ens med en så omfattande organisation den föreslagna nämnden skulle utgöra en fullödlig representation för yrkesutbildningsväsendets olika grenar.

Enligt utredningens mening bör en *beslutande* överstyrelse för yrkesutbildning under inga förhållanden erhålla en ens tillnärmelsevis så stor omfattning som nyssnämnda yrkesskolnämnd; tvärtom tala vägande skäl för att antalet styrelseledamöter starkt begränsas.

Utredningen har i detta avseende förklarat sig starkt böjd för att förorda en styrelse, bestående av ordförande jämte sex ledamöter. I en sådan styrelse skulle envar av grupperna industri, hantverk och handel kunna erhålla två representanter, därav en för respektive företagar- och arbetarintressena inom gruppen, varjämte erforderlig representation för vissa andra yrkesgrupper skulle kunna beredas genom tillsättande av extra ledamöter av styrelsen.

Utredningen har dock stannat för en sådan sammansättning av styrelsen, enligt vilken de enskilda ledamöterna icke avses skola i styrelsen i första rummet företråda vissa speciella grenar av näringslivet utan i stället främst representera allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Härvid synes antalet ledamöter kunna begränsas till — förutom ordföranden — fyra. Ledamöterna böra utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Av ledamöterna böra två närmast företråda företagar- och två arbetarintressen inom näringslivet.

I syfte att tillföra överstyrelsen för yrkesutbildning tillgång till behövlig speciell sakkunskap på olika områden har utredningen vidare anfört och föreslagit följande.

Vid behandling av frågor, som erfordra sådan speciell sakkunskap, som icke är företrädd bland ledamöterna, bör emellertid — i den mån icke ledamöterna själva genom förbindelser hos näringslivets och arbetsmarknadens organisationer kunna inhämta erforderliga upplysningar eller eljest sådana äro tillgängliga inom överstyrelsens kansli — särskilt tillkallade sakkunniga anlitas. I detta avseende finner utredningen önskvärt, att en del organisationer — exempelvis vissa av dem, som enligt det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avgivna förslaget skulle föreslå ledamöter av omförmälda yrkesskolnämnd — utse lämpliga personer att i egenskap av sakkunniga på olika yrkesområden stå till överstyrelsens förfogande för ifrågavarande ändamål. Det torde emellertid böra ankomma på överstyrelsen själv att föranstalta om dylika anordningar.

Med hänsyn till de utvidgade uppgifter, överstyrelsen för yrkesutbildning avses kunna få under tider av mera omfattande arbetslöshet, torde antalet styrelseledamöter icke böra ovillkorligen begränsas i enlighet med vad ovan förordats. Utredningen förutsätter sålunda, att Kungl. Maj:t skall äga att vid behov förordna ytterligare ledamöter.

För varje ledamot av överstyrelsen bör av Kungl. Maj:t utses en suppleant.

Ledamot av överstyrelsen bör äga närvara och uttala sin mening vid föredragning jämväl av ärende, som icke är pleniärende. Till sådan föredragning bör ordföranden äga kalla ledamot.

För beredning av särskilda ärenden må, där överstyrelsen så finner påkallat, tillsättas *arbetsutskott*, i vilka såväl ledamöter som befattningshavare i överstyrelsen som härför särskilt tillkallade sakkunniga kunna ingå. Sakkunniga böra givetvis kunna tillkallas även för utredning av viss fråga inom överstyrelsens kansli.

I fråga om *ersättningar* till ledamöter av överstyrelsen har verkstadsskoleutredningen slutligen föreslagit, att till annan ledamot än ordförande skall utgå dels fast arvode med femhundra kronor för år, dels ock tjugufem kronor för sammanträde. Arvode till suppleant bör utgå med tjugufem kronor för sammanträde. Härtill bör i förekommande fall komma rese- och traktamentsersättning, varvid traktamentsersättning bör utgå jämväl för sammanträdesdag. Traktamentsersättningarna böra beräknas enligt rese- och traktamentsklass I B i gällande resereglemente. Gottgörelse till sakkunniga synas böra utgå enligt grunder, som bestämmas av överstyrelsen.

Yttrandena. Såsom naturligt är, har frågan om överstyrelsens sammanättning gjorts till föremål för olika meningar och önskemål. Några av de statliga verken motsätta sig till och med eller hysa tvekan angående lämpligheten av den föreslagna intresserepresentationen. Övriga myndigheter och samtliga organisationer ha däremot tillstyrkt denna organisationsform.

Statskontoret har — utan att vilja underskatta värdet av den sakkunskap, som skulle tillföras överstyrelsen genom ledamöterna — starkt ifrågasatt, om den föreslagna organisationen kan vara ändamålsenlig vid ett centralt förvaltande verk av det slag det här gäller. Ämbetsverket föreställer sig, att verkets styrelse bör anordnas i närmare anslutning till vad sakkunnigutredningen rörande skolöverstyrelsens organisation föreslagit i fråga om detta ämbetsverk. Det praktiska näringslivet skulle i så fall kunna beredas önskligt inflytande på verksamheten därigenom, att lämpligt antal representanter härför finge inträda som extra ledamöter i överstyrelsen vid

behandlingen av betydelsefullare frågor rörande yrkesutbildningen. Genom den nu föreslagna anordningen skulle, så vitt ämbetsverket kan förstå, verkets byråchefer, vilka kontinuerligt ha att svara för den närmaste ledningen och övervakningen av verksamhetens olika grenar, berövas möjligheten att såsom ledamöter deltaga i avgörandet av viktigare ärenden.

Riksräkenskapsverket finner det olämpligt att åt en på föreslaget sätt sammansatt överstyrelse, vars ledamöter med undantag av ordföranden icke skulle vara tjänstemän, överlämna beslutanderätten i de ärenden, vilka beröra överstyrelsens verksamhetsområde. Ämbetsverket anför vidare, att beslutanderätten principiellt bör anförtros överstyrelsens chef och byråchefer. Särskilda fullmäktige böra förordnas hos överstyrelsen, vilka vid förefallande behov skola stå till förfogande och därvid äga rätt att deltaga i behandlingen av vissa större frågor.

Ej heller *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* har ansett sig kunna biträda förslaget om en särskild styrelse med ledamöter, som icke jämväl skulle ha annan funktion inom överstyrelsen. Kontakten med näringsliv och arbetsmarknad synes lämpligen kunna åstadkommas på det sätt, att representanter därför i form av en särskild sakkunniginstitution ställas till överstyrelsens förfogande för att avgiva yttranden och eljest tillhandagå med råd och upplysningar rörande frågor, där speciell sakkunskap på de olika utbildningsområdena kan vara erforderlig. Lönenämnden erinrar härvid om pensionsstyrelsens pensionssakkunniga och de till fångvårdsstyrelsen knutna fångvårdsfullmäktige. Lönenämnden har vidare framhållit, att med den föreslagna organisationen byråcheferna skulle erhålla en annan ställning än som eljest plägar förekomma. Förhållandet att byråcheferna närmast komma att erhålla ställning såsom föredragande utan möjlighet att direkt påverka plenibesluten synes otillfredsställande. Därest befattningar i byråchefsgarden skola inrättas vid den nya överstyrelsen — och starka skäl synas lönenämnden tala härför — böra innehavarna av sagda tjänster beredas en sådan ställning inom ämbetsverket, att de komma att deltaga i verkets beslut i ärenden av beskaffenhet att böra handläggas i plenum. För den händelse så icke skulle bliva fallet, torde det ligga närmast till hands, att byråchefstjänsterna utbytas mot befattningar som byrådirektörer i lönegraden A 28.

Kommerskollegium förordar, i anslutning till ett förslag av Skånes handelskammare, en utökning av antalet ledamöter i den föreslagna överstyrelsen till sju. Kollegium understryker, att överstyrelsen för yrkesutbildning bör bli representativ ej endast för både arbetsgivare och arbetare utan även för verkmästare och förmän och på så skiftande näringsområden som handeln, hantverket, det husliga arbetet samt sist men ej minst industrien med så olikartade områden som exempelvis trävaru-, verkstads- och textilindustri.

Enligt *statens arbetsmarknadskommissions* mening har verkstadsskoleutredningen förebragt övertygande skäl för att en central ledning med tillräckligt fast, oavbrutet upprätthållen kontakt med näringslivets och arbetsmarknadens intressen icke kan skapas med mindre denna ledning ges formen av en styrelse, i vilken såsom ledamöter ingå representanter för nämnda intressen.

Socialstyrelsen har ifrågasatt, om icke representationen för de statliga intressena — enligt utredningen allenast överdirektören — bör förstärkas i någon form. En tänkbar utväg kan vara, att av de övriga fyra ledamöterna

två företräda statliga intressen och sålunda icke äro företagar- eller arbetarrepresentanter, medan dessa parter representeras av vardera en ledamot. Det synes nämligen styrelsen knappast tillfredsställande, att vid handläggandet av frågor av förevarande natur de båda parternas representanter skola gemensamt kunna överrösta den statliga representanten, detta så mycket mer som kostnaden för verksamheten gäldas av det allmänna. Skulle nyss nämnda utväg icke visa sig framkomlig, vill styrelsen förorda, att partsrepresentanterna allenast i form av en rådgivande institution knyts till överstyrelsen.

Skolöverstyrelsen — vid vars yttrande, såsom redan berörts, fogats särskilt uttalande av bland annat överstyrelsens chef — har ingående uppehållit sig vid frågan om sammansättningen av den nybildade överstyrelsen och har härom anfört i huvudsak följande.

Skolöverstyrelsen anser till en början, att antalet styrelseledamöter i en beslutande överstyrelse icke bör vara alltför stort. Därest, såsom utredningen förutsatt, Kungl. Maj:t behåller i sin hand att vid behov förordna ytterligare ledamöter, har överstyrelsen ingen anledning till erinran emot det föreslagna antalet av Kungl. Maj:t för viss tid förordnade styrelseledamöter. Överstyrelsen ansluter sig även till vad utredningen anfört rörande anlitande av särskilda sakkunniga samt beträffande sättet för styrelsens sammankallande m. m.

Skolöverstyrelsen finner emellertid, att byråcheferna i det nybildade ämbetsverket böra tillerkännas ledamots ställning. Det synes nämligen skäligt, att icke blott sakkunskap rörande näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden utan jämväl från yrkesundervisningens område blir genom ledamöterna företrädd inom den nya överstyrelsen. Härtill vill överstyrelsen framhålla, att särskilt utåt — gentemot under överstyrelsen ställda styrelser och nämnder samt befattningshavare inom yrkesutbildningsväsendet, vilkas verksamhet i detalj närmast byråcheferna få att taga befattning med dels å tjänsterummet, dels vid inspektionsbesök — byråcheferna komma att enligt utredningens förslag få en mindre auktoritativ ställning än vad som är önskvärt. I många fall, beroende på personliga egenskaper, kommer detta väl att reellt icke vara av någon betydelse. Generellt sett skulle det dock innebära en icke oväsentlig styrka och ett stöd i tjänsteutövningen, om vederbörande uppbära ställningen som ledamot i den beslutade styrelsen och icke bli betraktad endast såsom tjänsteman i överstyrelsens kansli.

Generaldirektören Holmdahl har i sitt särskilda yttrande framfört betänkligheter beträffande den föreslagna organisationen av den nya överstyrelsen. Han anför huvudsakligen.

Jag har icke blivit övertygad av den kritik, som av utredningen framförts mot de sakkunnigas för skolöverstyrelsens organisation förslag om en yrkesskolnämnd. Genom en lämplig utbyggnad av detta förslag kunde i varje fall en allsidigare representation av närings- och yrkeslivets målsmän i den centrala yrkesskolledningen vinnas och behovet av samverkan mellan denna och näringslivets målsmän kunde antagas på denna väg bliva fullt tillgodosett. Därtill kommer, att inrättandet av en yrkesskolnämnd eller ett yrkesutbildningsråd såsom ett fast organ, ingående i organisationen av den centrala yrkesskolledningen, men i viss mån fristående och självständig i förhållande till denna, skulle enligt min mening inneburi en smidigare form för denna samverkan och dessutom möjliggjort en effektivare och fastare organisation av det nya ämbetsverket än den, som föreslagits av utredningen.

Man kan ifrågasätta lämpligheten av att en överstyrelse för ett skolväsen organiseras på grundval av en ren intresserepresentation. De paralleller inom svensk förvaltning, som verkstadsskoleutredningen anför till stöd för sitt organisationsförslag, hämtas från vattenfallsstyrelsen och rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, ämbetsverk, som representera förvaltningsområden, vilka lika litet erbjuda några naturliga jämförelsepunkter med skolväsendet överhuvud som med den del av detta, som yrkesundervisningen representerar. Jag är lika övertygad som verkstadsskoleutredningen om nödvändigheten av att skapa fasta former för närings- och yrkeslivets representation och medverkan i den centrala ledningen av yrkesskolväsendet, men därifrån är steget långt till att organisera den nya överstyrelsen såsom beslutande myndighet uteslutande med hänsyn till behovet av denna medverkan från näringslivets målsmän.

Har den hittillsvarande yrkesskolledningen saknat alla fasta former för denna samverkan — vilket som bekant icke uteslutit, att yrkesskolavdelningen upprätthållit en livlig kontakt med representanter för näringslivet i yrkesundervisningsfrågor — och huvudsakligen representerat den fackliga sakkunskapen på yrkesundervisningens olika områden, synes mig det föreliggande förslaget utmynna i en alldeles motsatt ytterlighet. Den föreslagna organisationen av den nya överstyrelsen erbjuder inga som helst garantier för att sakkunskapen och erfarenheten från yrkesundervisningen överhuvud bliva företrädade av någon bland överstyrelsens beslutande medlemmar, chefen och de fyra ledamöterna.

Jag kan överhuvud icke finna, att det kan betraktas som en effektiv och lämplig organisation för behandling av yrkesskolärenden, att beslut i de frågor, som angivas å sid. 100 och 101 i utredningens betänkande, d. v. s. alla frågor av någon större principiell vikt och betydelse rörande yrkesundervisningen, skola fattas av en styrelse, bland vilkens fyra ledamöter ingen kan beräknas företräda någon som helst sakkunskap på yrkesundervisningens område, eftersom dessa skulle företräda företagare- och arbetarintressen inom näringslivet. Jag kan icke heller anse det vara en ändamålsenlig och praktisk anordning, att alla större och viktigare ärenden skola samlas på hög för att avgöras vid det enda sammanträde i månaden, som styrelsen beräknas skola hålla.

En tillfredsställande lösning av denna organisationsfråga borde enligt min mening kunna vinnas efter följande huvudlinjer. Överstyrelsen organiseras med ett tillräckligt antal byråer med byråchefer som föreståndare för dessa och som ledamöter i styrelsen. I spetsen för ämbetsverket ställes en överdirektör som chef, och till verket knytes ett yrkesutbildningsråd på lämpligt sätt sammansatt av representanter för närings- och yrkeslivet och för företagare- och arbetarintressena inom detta. I instruktionen för överstyrelsen eller genom särskilda författningsbestämmelser regleras förhållandet mellan överstyrelsen och detta råd, och fasta former skapas härigenom för samverkan mellan båda i fråga om yrkesutbildningens centrala ledning.

Konsulenten för husligt arbete Drake har i särskilt yttrande anført:

Då undervisningen i husligt arbete dels måste anses vara en för hela landet synnerligen betydelsefull del av yrkesundervisningen, dels har sin alldeles speciella art, anser jag det nödvändigt, att denna gren blir representerad genom en särskild ledamot i den föreslagna överstyrelsen för yrkesutbildning. Det synes mig därför vara av behovet påkallat, att inom nämnda överstyrelse inrättas en särskild byrå för undervisning i husligt arbete, vilken bör före-

stås av en byråchef, som tillika är ledamot av överstyrelsen. Om av ekonomiska skäl byråchefen i fråga anses tills vidare böra ersättas med en byrådirektör, bör denne enligt mitt förmenande likväl tillerkännas rätt att deltaga i beslut i styrelseplenium beträffande ärenden, som beröra undervisning i husligt arbete.

Svenska arbetsgivareföreningen ansluter sig till verkstadsskoleutredningens förslag om att näringslivets och arbetsmarknadens representanter i överstyrelsen skola ingå såsom ledamöter däri med ansvar för de viktigare löpande ärendenas handläggning. Likaså delar föreningen utredningens uppfattning om önskvärdheten av att antalet ledamöter i styrelsen starkt begränsas.

Landsorganisationen har intet att erinra mot den föreslagna organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Sveriges hantverksorganisation förordar, att överstyrelsen skall bestå av ordförande jämte sex ledamöter. Hantverksorganisationen skulle äga utse en representant i styrelsen.

Sveriges industriförbund ansluter sig till utredningens förslag angående en självständig överstyrelse, i vilken representanter för näringslivet få beslutanderätt. Förbundet tror liksom utredningen, att endast på denna väg ett verkligt medinflytande på yrkesutbildningen kan inrymmas åt näringslivets män.

Beträffande förslaget till sammansättning av överstyrelsen för yrkesundervisning efterlyser *Sveriges köpmannaförbund* representanter för den pedagogiska expertisen. Det synes förbundet även egendomligt, att byråcheferna icke föreslås bliva ledamöter i styrelsen. Förbundet finner det önskvärt, att byråcheferna bliva ledamöter, varigenom även kravet på den pedagogiska sakkunskapen skulle tillgodoses.

De anställdas centralorganisation (Daco) förordar, att vid överstyrelsens sida ställes ett fast antal extra ledamöter, eventuellt sammanförda till en yrkesutbildningsnämnd på sätt, generaldirektören Holmdahl föreslagit.

Svenska yrkesskolföreningen anser beträffande överstyrelsens sammansättning, att vart och ett av de näringslivets och arbetsmarknadens områden, för vilka yrkesskolorna utbilda, bör vara representerat i överstyrelsen. Föreningen anser vidare, att överstyrelsen för att denna representation skall bli fullt tillfredsställande bör bestå av åtta ledamöter utom ordföranden. Av dessa böra två representera hantverk, två industri, två handel och två husligt arbete med företagare- och arbetareintressena lika företrädda. Därjämte böra yrkessammanslutningar, som på grund av sin verksamhet ha intim kontakt med yrkesutbildningen och dess aktuella problem befullmäktigas att för viss tid nominera vardera två extra ledamöter, därav en suppleant, med skyldighet att på ordförandens kallelse medverka i utredningar eller i styrelsens handläggning av frågor, vari de äga speciell sakkunskap, eller som mer intimt beröra dessa grupperns intresseområden. Sälunda bör yrkesskolföreningen, vilken är en sammanslutning av yrkesskolorna i Sverige med deras styrelser och lärare, ha möjlighet att på så sätt kunna biträda vid styrelsens handläggning av frågor, som gälla lärares anställning, tjänstgöring och utbildning liksom vid förberedandet av läroplaner m. m. sådant. Detsamma gäller svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, som bör genom extra ledamöter kunna på samma sätt företrädas vid handläggning av frågor, som gälla den kvinnliga slöjdundervisningen. Även beträffande andra yrkesgrupper kan det gott tänkas, att det för den centrala ledningen av yrkesskolväsendet kan vara gagne-

ligt att vid behov kunna påräkna deras medverkan genom för viss tid av dem utsedda ledamöter.

Gent emot de här framförda synpunkterna på styrelsens sammansättning kan kanske anföras, att administrationen blir för tungrodd och otymplig, och att därför de sakkunnigas förslag, som avser endast fyra ledamöter i styrelsen utom ordföranden, är att föredraga. Föreningen tror emellertid, att det kommer att bli svårt att finna lämpliga personer, som kunna fylla de erforderliga kvalifikationer beträffande »allmän erfarenhet och insikt om hela näringslivet och arbetsmarknaden», som det här blir fråga om, och som äro villiga att åtaga sig uppdraget som ledamöter i styrelsen. Föreningen håller även före, att den omständigheten, att de sakkunniga, som styrelsen önskar tillkalla, ha ställningen som extra styrelseledamöter på viss tid, medför, att dessa med större allvar och under större ansvar gå in för sina uppgifter, än om de skola medverka enbart med upplysningar och råd.

Hembiträdesföreningarnas samarbetskommitté ifrågasätter, huruvida icke även med en omorganisation enligt av verkstadsskoleutredningen föreslagna riktlinjer tanken på inrättande av en rådgivande yrkesskolenämnd bör vidhållas. Särskilt vad angår det husliga arbetet torde det säkerligen vara av stor betydelse, att yrkets utövare såväl på hembiträdes- som husmoderssidan på ett eller annat sätt beredas tillfälle till ett rådgivande inflytande på nämnda yrkesutbildning.

Departementschefen.

Det är av vikt att för chefskapet för den nya överstyrelsen för yrkesutbildning kunna förvärva en person, som med erforderliga personliga egenskaper förenar erfarenhet i utbildningsfrågor i allmänhet och förtrogenhet med näringslivets förhållanden. Med hänsyn till dessa krav och till löneplaceringen av liknande befattningar i statens tjänst torde chefen böra givas ställning såsom överdirektör med förordnande på viss tid, som regel sex år. I lönehänseende torde tjänsten i överensstämmelse med vad skolöverstyrelsen förordat böra placeras i lönegrad C 10 civila avlöningsreglementet, innebärande en lön — utom rörligt tillägg m. m. och utan avdrag för pensionsavgifter — av 18,000 kronor. Överdirektören bör givetvis vara självskriven ledamot av styrelsen.

Kraven på den sakkunskap i allmänna skolfrågor och den kontakt med det allmänna undervisningsväsendet, som oundgängligen måste vara direkt representerad inom överstyrelsen för yrkesutbildning, synas, såsom jag tidigare i annat sammanhang framhållit, lämpligen kunna tillgodoses därigenom, att generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen blir självskriven ledamot av förstnämnda styrelse. Såsom självskriven ledamot bör i styrelsen inträda även chefen för statens arbetsmarknadskommission eller det statliga organ, som kan komma att träda i dess ställe. Sistnämnda båda ledamöter böra ha rätt att vid förfall låta sig representera i styrelsen av den tjänsteman inom respektive verk, de utse därtill.

Meningarna ha varit delade, huruvida byråcheferna i det nybildade

ämbetsverket också böra få ledamots ställning. Med hänsyn bland annat till att viktiga grupper av ärenden under alla förhållanden kräva byråchefernas medverkan, synes det mig riktigast, att de tillerkännas dylik ställning.

Även i fråga om huruvida ordförandeskapet i den nya överstyrelsen bör anförtros åt ämbetsverkets chef eller åt annan person ha olika åsikter gjort sig gällande. De skäl, som verkstadsskoleutredningen anfört emot sistnämnda anordning, synes mig icke bärande. Ur flera synpunkter kan det tvärtom visa sig vara till gagn att på skilda personer uppdelas ordförandeskapet och chefskapet. Ordföranden och chefen kunna härigenom på ett lämpligt sätt komplettera varandra till fördel för de intressen, styrelsen har att företräda. En liknande fördelning av arbetsuppgifterna förekommer regelmässigt inom näringslivet och den kommunala självstyrelsen samt saknar icke motsvarighet inom den egentliga statsförvaltningen. Med hänsyn härtill synes det mig ändamålsenligt, att Kungl. Maj:t får fria händer att bland styrelsens ledamöter utse ordförande liksom även vice ordförande.

Jag övergår härefter till frågorna om antalet övriga ledamöter i överstyrelsen och om sättet för utseende av dessa.

De olika synpunkter, som framkommit i de över verkstadsskoleutredningens förslag avgivna yttranden, ge ett starkt intryck av de svårigheter, som föreligga att finna den rätta lösningen därav. Näringsorganisationernas och åtskilliga ämbetsverks uttalanden utgöra därjämte belägg för den vikt, som fästes vid att näringslivets behov beaktas vid handläggningen av yrkesutbildningsfrågorna.

I vissa myndigheters och organisationers yttranden ha bestämda yrkanden framförts om direkt representation i överstyrelsen för ett flertal särskilda grenar av yrkesutbildningsväsendet. I och för sig skulle det givetvis vara fördelaktigt, om överstyrelsens ledamöter kunde företräda speciell sakkunskap på samtliga eller åtminstone de viktigaste områdena av yrkesutbildningen. Antalet ledamöter skulle emellertid i så fall bli oproportionerligt stort. Jag erinrar om att den av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ifrågasatta rådgivande nämnden av de sakkunniga föreslagits omfatta nitton ledamöter såsom representanter för olika sammanslutningar inom industri och hantverk, handel samt husligt arbete och hemslöjd och att icke ens med denna omfattande organisation den föreslagna nämnden skulle utgöra en fullödig representation för yrkesutbildningsväsendets alla olika grenar.

Jag delar den uppfattning, som kommit till uttryck under ärendets beredning, att en *beslutande* överstyrelse för yrkesutbildning icke bör erhålla en tillnärmelsevis så stor omfattning som nyssberörda nämnd. Tvärtom synes vägande skäl tala för att antalet styrelseledamöter begränsas.

Verkstadsskoleutredningen har förklarat sig starkt böjd för att förorda, att i styrelsen plats beredes för sex representanter för näringslivet. Härigenom skulle envar av grupperna industri, hantverk och handel ha kunnat erhålla

två representanter, därav en för respektive företag- och arbetarintressen, varjämte erforderlig representation skulle kunna beredas för vissa andra yrkesgrupper genom tillsättande av extra ledamöter. Utredningen har dock stannat för en sådan sammansättning av styrelsen, enligt vilken de enskilda ledamöterna icke avses skola i styrelsen företräda vissa speciella grenar av näringslivet utan i stället främst representera allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Härvid har antalet ledamöter syntts kunna begränsas till — förutom ordföranden — fyra, vilka samtliga skulle utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Av ledamöterna borde två närmast företräda företag- och två arbetarintressen inom näringslivet. Vid behandling av frågor, som erfordra sådan speciell sakkunskap, som icke är företrädd bland ledamöterna, skulle vidare — i den mån icke ledamöterna sjäva genom förbindelser hos näringslivets och arbetsmarknadens organisationer kunna inhämta erforderliga upplysningar eller eljest sådana äro tillgängliga inom överstyrelsens kansli — särskilt tillkallade sakkunniga anlitas. Ett lämpligt antal dylika personer borde utses av organisationerna för att stå till förfogande. Under tid av större arbetslöshet skulle Kungl. Maj:t äga förordna extra ledamöter.

I flera remissyttranden har föreslagits en utökning av antalet ledamöter, främst i syfte att bereda direkt representation för någon särskild yrkesgren. Att tillmötesgå alla dessa yrkanden synes mig emellertid uteslutet. Ur de synpunkter, som föranlett förslaget om en fristående överstyrelse för yrkesutbildning, ter det sig riktigt och betydelsefullt, att vissa av näringslivets och arbetsmarknadens huvudorganisationer äro direkt representerade genom ledamöter i överstyrelsen. Dylika representanter kunna förutsättas företräda jämväl allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Däremot kan icke varje särskild gren av yrkesutbildningen erhålla sin representant i överstyrelsen; om så skedde skulle denna nämligen svälla ut på ett sådant sätt, att den svårigen bleve arbetsduglig. För att så långt som möjligt tillgodose yrkandet på mångsidig representation vill jag föreslå, att antalet representanter för näringsliv och arbetsmarknad i överstyrelsen bestämmes till sex. Dessa böra utses för viss tid, förslagsvis tre år, av Kungl. Maj:t efter förslag av respektive svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, handelskamrarnas nämnd och de anställdas centralorganisation (Daco). Slutligen bör tillfälle beredas representativa kvinnoorganisationer att avgiva förslag beträffande en ledamot, som bör vara kvinna med erfarenhet från det husliga arbetet.

Enligt vad jag nu förordat skall överstyrelsen alltså omfatta tolv ledamöter, därav sex statsrepresentanter och sex företrädare för näringsliv och arbetsmarknad. Att vid sidan av en överstyrelse med denna sammansättning, såsom föreslagits, ställa ett rådgivande organ synes mig icke nödvändigt eller lämp-

ligt. Erforderligt samråd med företrädare för sådana grenar av näringslivet, som icke äro direkt representerade av ledamöterna i överstyrelsen, torde kunna komma till stånd, utan att en särskild organisation behöver bildas härför.

Vad verkstadsskoleutredningen anfört i fråga om suppleanter för ledamot, ledamots rättigheter, arbetsutskott och ersättningar till ledamöter m. m., har icke givit mig anledning till erinran, dock att verkschef, som i denna egenskap är ledamot av eller ordförande i överstyrelsen, icke synes böra uppbära dag-arvoden utan endast årsarvoden. Erforderliga bestämmelser härom torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

2. Kansliets organisation m. m.

Allmänna synpunkter.

Verkstadsskoleutredningen har inledningsvis framhållit, att ett förverkligande av de impulser och förslag i olika avseenden, som må bli följden av näringslivets och arbetsmarknadens omedelbara representation i styrelsen för nämnda centralorgan, med nödvändighet kräver, att denna styrelse har till sitt förfogande tillräcklig och på olika områden väl kvalificerad kanslipersonal.

Enligt utredningens förmenande är det nödvändigt, att den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning får disponera väsentligt mera arbetskrafter av olika slag än som stått skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning tillbuds. Sin uppfattning i frågan har utredningen grundat på de erfarenheter om yrkesskolavdelningens verksamhet, utredningen haft tillfälle göra sedan juni 1937 i samband med sitt sysslande med verkstadsskolorna för arbetslös ungdom. I olika sammanhang har också utredningen givit uttryck för denna uppfattning. Sålunda framhöll utredningen i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 augusti 1938 angående yrkesskolväsendets centrala ledning, hurusom bristen på arbetskrafter inom skolöverstyrelsen utgjorde en av orsakerna till att den centrala ledningen av nyssnämnda verkstadsskolor icke fungerade på ett tillfredsställande sätt.

Till belysande av personalbehovet har verkstadsskoleutredningen ingående redogjort för de på överstyrelsen ankommande två huvuduppgifterna att vara dels facklig-pedagogisk och dels administrativ överledning av yrkesutbildningsväsendet. Härom har utredningen anfört i huvudsak följande.

I sin egenskap av *facklig-pedagogisk* överledning för yrkesutbildningen skall centralledningen icke blott genom inspektioner och liknande åtgärder utöva tillsyn över den befintliga yrkesundervisningen. Den har därjämte att — med beaktande av den fortgående utvecklingen och de hastiga förändringarna i det allmänna ekonomiska livet — söka genom råd och anvisningar leda samt genom propaganda och egna initiativ utveckla yrkesutbildningsverksamheten. De skiftande lokala behoven och växlande förhållandena kräva därvid en särskild och fortlöpande uppmärksamhet på ett helt annat sätt än de i förevarande avseenden mera enhetliga allmänna läroverken och liknande undervisningsanstalter. Denna artskillnad mellan exempelvis läroverken och yrkesutbildningsanstalterna framträder även i den för skolöverstyrelsen gällande instruktionen, där beträffande sist-

nämnda undervisningsanstalter överstyrelsens rådgivande och initiativtagande uppgifter särskilt framhållas. Verkstadsskoleutredningen anser angeläget att fastslå, att den verksamhet, centralledningen har att utöva såsom facklig-pedagogisk överledning för yrkesutbildningen, är, om den skall fullgöras tillfredsställande, av i hög grad tidsödande och arbetskrävande art och sålunda utgör en betydelsefull faktor att räkna med i samband med en eventuell nyorganisation.

Beträffande den *administrativa* överledningen har verkstadsskoleutredningen velat understryka, att ett ändamålsenligt och effektivt yrkesundervisningsväsende lär kunna uppnås och vidmakthållas allenast under förutsättning av att jämväl dess administrativa ledning är stark och organiserad på ett rationellt och funktionsdugligt sätt. Till belysning härav vill utredningen — utan att i övrigt angiva särskilda exempel — erinra om den mångfald löpande ärenden av mer eller mindre rent administrativ art, som dagligen handlägges inom skolöverstyrelsens yrkes-skolavdelning. Vidare må framhållas den arbetskrävande och viktiga uppgift, som åvilar den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet i fråga om tillsyn över att givna administrativa föreskrifter följas. Icke minst bör emellertid ihågkommas, att utformningen av den centrala ledningens förslag och beslut — även när de kunna betecknas såsom helt eller övervägande av facklig-pedagogisk natur — i stor utsträckning kräver ett betydande mått av administrativ träning och erfarenhet hos vederbörande befattningshavare.

Sammanfattningsvis har utredningen framhållit, att emot vad som stundom göres gällande de ovannämnda två huvuduppgifterna för yrkesutbildningens centrala ledning torde böra betecknas såsom var för sig lika betydelsefulla, ehuru i väsentlig mån artskilda. Härav följer emellertid, att ingendera av dem får tillgodoses på bekostnad av den andra. Utan en effektiv administrativ överledning av den omfattande och i stor utsträckning heterogena organisation, som yrkesutbildningsväsendet utgör, kunna de betydelsefulla fackligt-pedagogiska strävandena hos överledningen icke förväntas leda till önskvärda resultat. Vikten av en effektivt fungerande central ledning på ifrågavarande område framträder än mer vid beaktande av, att det allmänna årligen nedlägger synnerligen betydande kostnader på yrkesutbildningen. Härtill kommer, att dessa kostnader kunna förväntas än ytterligare ökas i samband med den fortgående utvecklingen av yrkesskolväsendet.

Under återopande av vad sålunda anförts har verkstadsskoleutredningen uttalat, att omorganisationen av den centrala ledningen på ifrågavarande område måste göras sådan, att båda ovannämnda huvuduppgifter — den fackligt-pedagogiska och den administrativa — kunna behörigt fullgöras i huvudsak utan att den ena förskjuter den andra. I sistnämnda avseende har utredningen framhållit, att med skolöverstyrelsens nuvarande organisation de löpande göromålen på en arbetsrotel i stort sett ligga helt nere under de normalt långa perioder, som vederbörande undervisningsråd företager inspektionsresor. Utredningen finner det i längden ohållbart med en dylik organisation av ett ämbetsverk med omfattande och för skolväsendet viktiga uppgifter av löpande beskaffenhet.

I detta sammanhang har verkstadsskoleutredningen slutligen erinrat om, att väsentligen liknande synpunkter som de ovan framförda redan tidigare i skilda sammanhang framhållits, däribland i de direktiv, som den 29 maj 1936 medde-

lades för de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation. I nämnda direktiv — vilka givetvis avsågo ej blott yrkesskolavdelningen utan överstyrelsens samtliga avdelningar — framhöll sålunda chefen för ecklesiastikdepartementet bland annat, hurusom den utomordentligt kraftiga utveckling, skolväsendet i sina olika delar under de sista decennierna undergått, medfört en sådan ansvällning av de på skolöverstyrelsen vilande rent administrativa göromålen, att den initiativtagande, den inspekterande och pedagogiskt ledande verksamheten kommit att skjutas i bakgrunden. Överstyrelsen hade kommit att belastas med en mångfald löpande detaljbestyr, som toge en stor del av ledamöternas tid och krafter i anspråk för skrivbordsgöromål. I samma riktning hade ock överstyrelsens uppgift att tjäna såsom remissinstans åt Kungl. Maj:t i skolärenden verkat. Utredningsverksamheten hade blivit en av huvudparterna av överstyrelsens arbetsböroda. Det alltjämt växande administrativa och expeditionella arbetet hade lämnat endast ringa tid övrig till inhämtande av den önskvärda kännedomen om personliga och lokala förhållanden vid olika läroanstalter.

I anslutning härtill föreslogo de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation en väsentlig förstärkning av arbetskrafterna å yrkesskolavdelningen. I sitt utlåtande över detta sakkunnigförslag uttalade statskontoret — med framhållande av att ämbetsverket på grund av remisser hade att i betydande omfattning yttra sig i ärenden, hänförliga till skolöverstyrelsens ämbetsområde — att ämbetsverket delade uppfattningen, att åtgärder borde vidtagas för att sätta skolöverstyrelsen i stånd att på ett ändamålsenligt sätt bemästra sin växande arbetsböroda. Särskilt har en förstärkning av de administrativa arbetskrafterna ansetts påkallad.

Yttrandena. *Skolöverstyrelsen* har ej funnit anledning till erinran mot vad verkstadsskoleutredningen anført. *Statskontoret* har förklarat, att utredningens förslag till personalorganisation innebär en flerdubbling av de arbetskrafter, som för närvarande disponeras av yrkesskolavdelningen. Även om en utökning av dessa arbetskrafter, såsom de sakkunniga framhållit, av flera skäl är motiverad, vill det dock synas statskontoret, som om personalorganisationen tilltagits väl omfattande. I vilka avseenden inskränkningar lämpligen kunna ske undandraget sig dock i stor utsträckning statskontorets bedömande.

De rådande allmänna förhållandena tvinga till den största återhållsamhet vid bedömandet av nu föreliggande personalfråga. Spörsmålet om överstyrelsens personalorganisation måste emellertid även ses mot bakgrunden av det allmännas allt större insatser till förmån för yrkesutbildningen och till de successivt växande uppgifter för ledande av yrkesutbildningsåtgärderna, som skola åvila överstyrelsen. Det gäller därvid för överstyrelsen icke endast att handha de rent rutinmässiga, delvis regelbundet återkommande förvaltningsärendena såsom årlig fördelning av statsanslag till skolor och kurser och utdelande av stipendier åt elever m. m. Inom överstyrelsen måste därjämte, om huvudsyftet med dess inrättande icke skall förfelas, finnas tillräckliga och kvalificerade arbetskrafter för planläggnings- och rationaliseringsverksamhet, för förhandlingar med olika intressen samt för rådgivning m. m. Även det ömsesidiga samarbete i olika avseenden, som förutsättes mellan skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, kräver tillgång på tillräcklig per-

Departementschefen.

sonal. Att lägga allt för snäva synpunkter på frågan om personalorganisationen skulle sålunda kunna leda till ett sämre utnyttjande av anslagen för yrkesutbildningsändamål och mindre effektivitet i yrkesutbildningsorganisationen och i samarbetet med skolöverstyrelsen. Med denna utgångspunkt övergår jag härefter till prövning av verkstadsskoleutredningens detaljförslag i fråga om personalorganisationen.

Kansliets organisation.

Verkstadsskoleutredningen har inlett sin framställning med en ingående redogörelse för organisationen av den nuvarande yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen. Jag tillåter mig härom hänvisa till betänkandet.

Med hänsyn till omfattningen och arten av de arbetsuppgifter, som torde kunna förväntas ankomma på en överstyrelse för yrkesutbildning, har utredningen ansett sig böra föreslå, att överstyrelsens kansli organiseras på tre byråer. Bestämmelser om den närmare fördelningen av ärendena mellan nämnda byråer har utredningen ansett böra meddelas i den arbetsordning, som överstyrelsen jämlikt föreskrift i sin instruktion bör ha att själv fastställa. Utredningen har dock ansett sig böra ange de huvudsakliga arbetsuppgifter, som böra ankomma på de olika byråerna.

Utredningen har emellertid i detta sammanhang ytterligare velat understryka, att man vid bedömandet av överstyrelsens personalbehov icke enbart kan utgå från en jämförelse med de nuvarande arbetskrafterna å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. Såväl i sin förut omnämnda skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 augusti 1938 angående yrkesskolväsendets centrala ledning som även i betänkandet angående centrala verkstadsskolor m. m. har verkstadsskoleutredningen framhållit, att personalen inom yrkesskolavdelningen varit otillräcklig för de uppgifter, som redan pålagts avdelningen. Enligt utredningens uppfattning har avdelningen sålunda icke kunnat på behörigt sätt leda och kontrollera den befintliga yrkesskolorganisationen. Så mycket mindre bör man därför räkna med, att avdelningen med sin nuvarande personalorganisation skulle kunna räcka till för den utökning av yrkesskolväsendet, som skulle följa enbart av ett realiserande av verkstadsskoleutredningens förslag om inrättandet av ett system med centrala verkstadsskolor.

Enligt verkstadsskoleutredningens mening bör man därför utgå ifrån att, därest en blivande överstyrelse för yrkesutbildning skall kunna utöva en i olika avseenden initiativtagande, ledande, rådgivande och kontrollerande verksamhet, det synes oundgängligt, att överstyrelsen har till förfogande *väsentligt* större personal än yrkesskolavdelningens nuvarande. I anslutning till vad statskontoret anfört i sitt ovannämnda utlåtande över det av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avgivna betänkandet har utredningen i

detta sammanhang särskilt understrukt behovet av väl kvalificerad personal med administrativ utbildning.

Härefter följer verkstadsskoleutredningens förslag till byråindelning.

Första byrån. (Administrativa byrån). a) *Arbetsuppgifter.* Verkstadsskoleutredningen har uttalat, att med utredningens i det föregående angivna principiella inställning till de administrativa göromålens betydelse inom en överstyrelse för yrkesutbildning utredningen ansett, att en särskild administrativ byrå bör upprättas inom överstyrelsen. Till handläggning å denna byrå har utredningen ansett böra i första rummet hänföras — förutom ärenden rörande överstyrelsens organisation och verksamhetsformer m. m. — alla ärenden av övervägande administrativ natur.

Utredningen har emellertid understrukt, att någon bestämd gräns icke kan uppdragas mellan de fackligt-pedagogiska och administrativa ärendena. I ärenden, som anses böra handläggas å någon av överstyrelsens fackbyråer, torde sålunda ofta förekomma frågor av väsentligen administrativ betydelse. Därjämte kräver utformningen av den centrala myndighetens förslag och beslut — även när de kunnat betecknas såsom helt eller övervägande av facklig-pedagogisk karaktär — ofta ett betydande mått av administrativ träning och erfarenhet. Verkstadsskoleutredningen anser på grund härav angeläget, att den administrativa byrån — i mån av behov och med hänsyn till i varje fall föreliggande förhållanden — skall vara i tillfälle att lämna fackbyråerna ett tillräckligt stöd och biträde även i sådana ärenden, som formellt handläggas å dessa byråer, liksom självfallet fackbyråernas sakkunskap bör påkallas vid handläggningen av åtskilliga ärenden å den administrativa byrån.

Det torde vidare få anses lämpligt, att den administrativa byrån tilläggas ansvaret för handläggningen av ärenden, utredningar och förslag, som beröra ämbetsverkets samtliga byråer.

Ur den härefter följande uppräknigen av ärenden, vilka enligt verkstadsskoleutredningens mening på grund av sin administrativa eller rättsliga art eller eljest synas böra handläggas å den administrativa byrån, må i detta sammanhang endast nämnas ärenden rörande lagar och författningar m. m., reglements- och avlöningsfrågor, stipendier samt frågor och utredningar rörande näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft och arbetsmarknadsförhållanden i övrigt, statistik och kamerala frågor.

b) *Personal.* Verkstadsskoleutredningen har utgått ifrån, att chefen för den administrativa byrån — liksom cheferna å övriga byråer inom överstyrelsen — bör ha titeln byråchef och i sådan egenskap vara placerad i lönegrad A 30. Ehuru utredningen ur vissa synpunkter ansett lämpligt, att denne byråchef har de kvalifikationer, som enligt gällande författningar fordras i fråga om dem, som må nyttjas i domarämbete, har utredningen dock med hänsyn till de speciella uppgifter, som kunna komma att åvila honom, icke ansett något absolut krav härå böra uppställas.

Såsom redan berörts, har verkstadsskoleutredningen i sitt betänkande lämnat en närmare redogörelse rörande omfattningen och arten av de uppgifter beträffande frågor och utredningar rörande näringslivets behov av yrkesutbildad

arbetskraft m. m. ävensom rörande statistik och kamerala ärenden, till vilken redogörelse jag tillåter mig att i huvudsak hänvisa. Nämnda ärenden liksom inom överstyrelsen förekommande administrativa ärenden i allmänhet torde böra hänföras till den nu ifrågavarande första byrån.

Med hänsyn till de väsentligt olikartade arbetsuppgifter, som alltså avses tillfalla denna byrå, har det syntts utredningen lämpligt att organisera densamma på tre skilda avdelningar, nämligen en för administrativa ärenden i allmänhet, en för ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. och statistik samt en för kamerala ärenden m. m. (kamrerarkontoret). Samtliga avdelningar — vilkas arbetsuppgifter självfallet komma att i stor utsträckning sammanfalla — ha förutsatts skola sortera omedelbart under byråns chef.

Å avdelningen för *administrativa ärenden i allmänhet* ha avsetts falla alla sådana ärenden, som icke på grund av sin beskaffenhet eller eljest jämlikt verkschefens eller byråchefens bestämmande böra åvila befattningshavarna å de andra avdelningarna inom byrån eller annan byrå.

Beträffande denna avdelnings arbetsuppgifter har verkstadsskoleutredningen sammanfattningsvis anfört följande.

Till denna avdelning böra sålunda i första rummet hänföras alla ärenden rörande ämbetsverkets egna förhållanden, vidare i övrigt alla ärenden av speciellt administrativ och rättslig art. Protokoll vid överstyrelsens plena och över de ärenden, som efter föredragning inför verkets chef skola protokollföras, uppsättas på denna avdelning. Å avdelningen verkställes vidare formell granskning av viktigare utgående skrivelser från fackbyråerna. Utredningar av annan än statistisk eller kameral art, som uppdragas åt ämbetsverket, böra som regel handläggas å ifrågavarande avdelning, i den mån de icke äro rent fackbetonade. Vidare bör åt en på denna avdelning placerad tjänsteman uppdragas att handha registratorsgöromålen för ämbetsverket. I den mån vissa av de för olika byråer beräknade kontorsbiträdena anses böra placeras å ett för hela ämbetsverket gemensamt maskinskrivningskontor, synes uppsikten över detta och fördelningen av arbetsuppgifterna å detsamma böra närmast under chefen för den administrativa byrån kunna läggas å den befattningshavare, som sköter registratorsgöromålen.

För nu ifrågavarande avdelning av den administrativa byrån har utredningen beräknat en sekreterare, vilken bör ha fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som må nyttjas i domarämbete. Liksom motsvarande befattningar i allmänhet i de centrala ämbetsverken har denna sekreterarbefattning av utredningen placerats i lönegrad A 24. Utredningen har vidare ansett, att å avdelningen bör vara placerad en kansliskrivare, tillika registrator och eventuellt även föreståndare för maskinskrivningsbyrån, med placering i lönegrad A 11 samt ett kanslibitråde (stenograf) i lönegrad A 7. Härtill skulle komma erforderliga amanuenser och kontorsbiträden.

Beträffande härefter avdelningen för *ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. samt statistik* har utredningen anfört, att, såsom framgår av benämningen, denna avdelning i främsta rummet avses för frågor rörande näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft och arbetsmarknadsförhål-

landen i övrigt ävensom statistik. Sålunda böra exempelvis åt ämbetsverket uppdragna utredningar, som avse antingen arbetsmarknadsförhållanden eller statistiska sammanställningar, berörande olika grenar av verkets ämbetsförvaltning, handläggas å denna avdelning. Här om har utredningen vidare anfört följande.

Befattningshavarna å denna avdelning skola ha att följa arbetsmarknadens utveckling med ledning av från andra myndigheter erhållna redogörelser och statistiska sammanställningar, vidare att efter byråchefens anvisning och i den mån denne ej anser sig böra personligen handlägga vissa ärenden uppehålla personlig kontakt med arbetsmarknadens olika organisationer och att genom besök i olika delar av landet förvärva kännedom om de yrkesutbildningsväsendet berörande speciella förhållanden och önskemål, som kunna föreligga på olika håll. De administrativa och juridiska föreskrifter, som reglera arbetsmarknaden, skola här följas (exempelvis försäkringsväsendet och arbetarskyddslagstiftningen). Över huvud bör i göriligaste mån från denna avdelning observeras alla de förhållanden, som sammanhänga med eller ha inflytande på arbetsmarknaden och dess utveckling.

Vad speciellt statistiken angår, skall denna omfatta ämbetsverkets egen statistik, grundad på de olika yrkesutbildningsanstalternas rapporter och redogörelser. Denna del av statistiken bör utformas så, att den med lämpliga mellanrum kan tillhandahållas nyssnämnda anstalter.

Jämväl de statistiska sammanställningar, som avses ligga till grund för ovanberörda arbetsmarknadsstudier, böra utföras på ifrågavarande avdelning. Förekommande tillfälliga statistiska utredningar kunna förväntas taga en icke oväsentlig tid.

Beträffande personalbehovet å avdelningen har verkstadsskoleutredningen vidare anfört, att enligt utredningens uppfattning avdelningens arbetsuppgifter rörande arbetsmarknadsfrågor och statistik äro av den betydelse och omfattning, att det vore väl motiverat, om de var för sig företräddes av en tjänsteman i högre ställning och med speciella kvalifikationer. Med hänsyn härtill har utredningen varit starkt böjd att föreslå inrättandet *dels* för frågor rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. av en befattning såsom byrådirektör och *dels* för frågor angående statistik m. m. av en befattning såsom aktuarie. I avsaknad av direkta erfarenheter rörande behovet av arbetskrafter och i syfte att så långt möjligt begränsa kostnaderna för ämbetsverket har utredningen emellertid stannat vid den meningen, att tills vidare allenast en befattning i högre grad bör inrättas för ifrågavarande arbetsuppgifter. Innehavaren därav har syntts lämpligen böra erhålla byrådirektörs ställning. Befattningen har ansetts tills vidare böra vara extra ordinarie och placerad i 26 lönegraden.

Till biträde åt byrådirektören har vidare avsetts — förutom i mån av tillgång amanuenser och kontorsbiträden — ett kanslibiträde på ordinarie stat med placering i lönegrad A 7.

Beträffande personalbehovet för större utredningar m. m. har emellertid utredningen framhållit följande.

Utredningen vill i detta sammanhang understryka, att utredningen i avsaknad av kännedom om den utsträckning, i vilken ämbetsverket kommer att anlitas för

tillfälliga statistiska och liknande utredningar, icke beräknat någon personal för detta ändamål. Utredningen förutsätter, att för dylika uppdrag av större omfattning ämbetsverket skall erhålla möjlighet att anställa tillfällig och för ändamålet lämpad personal. Det torde slutligen böra framhållas, att med den nu föreslagna personalen arbetsbördan å ifrågavarande avdelning måste beräknas bli mycket betydande. Till jämförelse i fråga om de statistiska uppgifterna kan nämnas, att skolöverstyrelsens nuvarande yrkesundervisningsstatistik, som är av mindre omfattning och framför allt mindre komplicerad än den nu ifrågasatta, upptager ungefärligen tredjedelen av en aktuariers samt en kvinnlig arbetskrafts hela arbetstid.

Därest i samband med mera omfattande arbetslöshet en förstärkning av överstyrelsens arbetskrafter skulle bli erforderlig, bör denna i första hand givas ifrågavarande avdelning av den administrativa byrån.

För handläggning av de *kamerala ärendena* inom överstyrelsen har utredningen ansett, att till den administrativa byrån bör knytas ett särskilt kamrerarkontor. Härför har avsetts en kamrerare med placering i lägst lönegrad A 24 samt en kassör och bokhållare med placering i lönegraden A 11.

För den administrativa byrån har utredningen slutligen beräknat två amanuenser och tre kontorsbiträden. Denna personal har icke avsetts för viss eller vissa av byråns arbetsuppgifter utan ansetts böra stå till förfogande enligt byråchefens bestämmande.

Yttrandena. Skolöverstyrelsen finner inrättandet av en administrativ byrå stå i full överensstämmelse med vad överstyrelsen redan tidigare föreslagit angående förstärkning av skolöverstyrelsens arbetskrafter. Vidare framhåller överstyrelsen, att de problem, som sammanhånga med ett utrönande av det verkliga behovet av yrkesutbildad arbetskraft inom de särskilda yrkena, äro svårtillgängliga och torde enbart för sig komma att kräva sin man under den närmaste utvecklingsperioden inom yrkesundervisningen. Överstyrelsen är icke övertygad om att endast en befattning i högre grad blir tillräcklig inom en avdelning för arbetsmarknadsärenden och statistik.

Statskontoret understryker betydelsen av att den administrativa ledningen är organiserad på ett rationellt och funktionsdugligt sätt. Beträffande de utredningar och statistiska sammanställningar, som skola utföras å den föreslagna avdelningen för ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. och statistik, har statskontoret erinrat om, att andra samhälleliga organ såsom socialstyrelsen, kommerskollegium och konjunkturinstitutet, ha till uppgift att följa utvecklingen på området i fråga. Den utvägen bör anlitas, att överstyrelsen genom samarbete med sagda myndigheter och institutioner skaffar sig hållpunkter för bedömandet av läget. De erfarenheter, varöver de i styrelsen ingående representanterna för näringslivet föfoga, kunna därvid bli av bestämt värde. Från dessa utgångspunkter kan statskontoret icke finna erforderligt, att en särskild avdelning för ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. samt statistik tillskapas inom överstyrelsen.

Emot förslaget om en sekreterartjänst i lönegrad A 24 har statskontoret intet att erinra. Anledning synes dock icke föreligga att för denna befattningshavare föreskriva andra kompetensgrunder än som i allmänhet pläga uppställas beträffande sekreterare inom centralförvaltningen. Å avdelningen skulle vidare

vara placerad en kansliskrivare, tillika registrator. Därest en kameral avdelning inom byrån kommer till stånd, synes det statskontoret som om de arbetsuppgifter, som avsetts för denna befattningshavare, skulle kunna påläggas den å kamerala avdelningen föreslagna kassören och följaktligen endast en tjänst i 11 lönegraden inrättas å byrån.

Socialstyrelsen anser i likhet med statskontoret, att uppgifterna med utredningar rörande arbetsmarknadsförhållanden, statistik m. m. böra kunna på ett såväl effektivare som mindre kostnadskrävande sätt handhas av andra myndigheter än överstyrelsen. *Socialstyrelsen* håller före, att överstyrelsen genom samarbete med socialstyrelsen skall kunna tillgodogöra sig den inom det senare ämbetsverket samlade erfarenheten rörande arbetsmarknadsfrågor. Det erinras om, att inom socialstyrelsen finnes en särskild byrå, utredningsbyrån, vilken har till uppgift att utföra specialundersökningar jämväl av sådan art som de här ifrågavarande. Styrelsen ifrågasätter, om icke utförandet av för överstyrelsen erforderliga dylika specialundersökningar med fördel kan anförtros socialstyrelsen på samma sätt som styrelsen för andra myndigheter utför statistiska specialundersökningar av olika slag.

Statistiska centralbyrån har jämväl framhållit, att statistiska undersökningar såväl periodiskt återkommande som mera tillfälliga för särskilda ändamål utföras av redan bestående organ för statistiska arbetsuppgifter. För att undvika överorganisation och dubbelarbete anser sig centralbyrån böra avstyrka, att det framlagda förslaget i vad det avser centralorganets organisation för här ifrågavarande ändamål nu förverkligas. Erfarenhet bör först vinnas, om icke behovet av dessa utredningar kan tillgodoses i annan ordning.

Efter en närmare redogörelse för frågan om den allmänna undervisningsstatistikens förläggning har centralbyrån slutligen hemställt, att frågan om en utbrytning av yrkesundervisningsstatistiken från den till skolöverstyrelsen förlagda statistiken måtte få tillsvidare anstå i avvaktan på att hithörande spörsmål i hela deras organisatoriska omfattning kunnat slutgiltigt upptagas till bedömande. Olägenheterna av att intill så skett yrkesundervisningsstatistiken kvarbliver hos skolöverstyrelsen, även om den nya överstyrelsen kommer till stånd, synes icke vara av någon mer avgörande betydelse.

Förslaget om en administrativ byrå inom överstyrelsens kansli har icke mött erinran från de hörda myndigheterna. Tvärtom har behovet av en effektiv administrativ organisation framhållits. Jag delar uppfattningen, att det är angeläget, att den administrativa byrån vid behov lämnar fackbyråerna biträde även i sådana ärenden, som i första hand skola beredas på dessa byråer. Närmare bestämmelser om fördelningen av ärendena mellan de olika byråerna torde få meddelas i instruktion och arbetsordning.

I flera yttranden har framförts viss tvekan beträffande behövligheten och lämpligheten av att inom den administrativa byrån förlägga en särskild avdelning för ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. samt statistik. För denna avdelning har verkstadsskoleutredningen beräknat — förutom amanuenshjälp och kvinnlig biträdespersonal — en extra ordinarie byrådirektör och ett kanslibiträde.

Förslaget i detta hänseende grundar sig på en utförlig redogörelse för de

Departementschefen

arbetsmarknadsundersökningar m. m. och statistiska utredningar, vilka måste förebringas såsom ett led för bedömandet av de behövliga åtgärderna på yrkesutbildningens område. Utredningens framställning i samband med denna redogörelse ger närmast den uppfattningen, att utredningen ansett ifrågasvarande arbetsuppgifter helt skola åvila överstyrelsen. Det är emellertid uppenbart och framgår indirekt av myndigheternas yttranden, att utredningar av hithörande slag äro mycket arbetskrävande. En granskning av verkstads-skoleutredningens förslag till personal för denna avdelning visar, att utredningen knappast kan ha avsett, att ifrågasvarande primärutredningar skola bedrivas inom överstyrelsen. Det måste inom utredningen ha förutsatts, ehuru detta icke direkt framgår, att de inom andra statliga organ förefintliga utredningsresurserna på området skola i första hand utnyttjas och att de för ifrågasvarande avdelning inom överstyrelsen beräknade befattningshavarna närmast skola ha att för överstyrelsens speciella behov bearbeta och utnyttja det primärmaterial, som står till buds på andra håll.

Jag delar ämbetsverkens uppfattning, att en dubbelorganisation måste undvikas och att alltså de utredningsresurser och erfarenheter i förevarande avseende, som finnas hos andra statliga organ, fullt ut måste utnyttjas. Detta gäller även de speciella statistiska utredningar, som erfordras vid bedömandet av särskilda spörsmål rörande yrkesutbildningen. Statistiska centralbyrån har erinrat om, att frågan om undervisningsstatistikens förläggning sedan länge varit föremål för överväganden, samt hemställt, att frågan om en utbrytning av yrkesundervisningsstatistiken från den till skolöverstyrelsen förlagda undervisningsstatistiken måtte få tills vidare anstå, i avvaktan på att hithörande spörsmål i hela deras organisatoriska omfattning kunna slutgiltigt upptagas till bedömande. För min del biträder jag statistiska centralbyråns förslag men vill understryka, att uppläggnings- och utformningen av yrkesundervisningsstatistiken bör ske i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning. För att denna statistik skall kunna tillgodose praktiska och aktuella behov är enligt min mening en omläggning av densamma nödvändig.

Av denna min ståndpunkt följer, att överstyrelsen för yrkesutbildningen icke bör nu organiseras för att själv verkställa de utredningar, som med fördel kunna anförtros åt andra statliga organ. I synnerhet synes det mig icke vara nödvändigt, att överstyrelsen utrustas med högre kvalificerad personal för fullföljande av rent statistiska arbetsuppgifter. Däremot synes det mig motiverat, att vid överstyrelsen knytes en kvalificerad befattningshavare, som genom sin utbildning och erfarenhet är skickad att verkställa de utredningar och bearbetningar, som erfordras för fullföljande av planerings- och liknande uppgifter, vilka direkt falla inom överstyrelsens verksamhetsområde. De formella kompetenskraven för befattningen böra icke alltför snävt avgränsas. Huvudvikten ligger vid att för denna tjänst kunna förvärva en person med

initiativförmåga samt intresse för och gedigna kunskaper om näringslivets och yrkesutbildningens problem.

Vad slutligen de kamerala ärendena beträffar har verkstadsskoleutredningen — med anledning av de sakkunnigas rörande skolöverstyrelsens organisation förslag om överflyttning från länsstyrelserna och andra ämbetsverk till skolöverstyrelsen av utbetalningen och redovisningen av ett stort antal anslag för undervisningsändamål — föreslagit, att till den administrativa byrån skall förläggas ett kamrerarkontor med de huvudsakliga arbetsuppgifter, som utredningen angivit. För kamrerarkontoret har beräknats en kamrerare samt en kassör och bokhållare. Jag har i det föregående erinrat om, att nyssnämnda sakkunnigas förslag ännu är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. På grund härav och av andra skäl anser jag mig icke heller nu böra framlägga motsvarande förslag beträffande överstyrelsen för yrkesutbildning.

Under återopande av vad som sålunda i olika avseenden anförts övergår jag till beräkningen av personalbehovet på ifrågavarande administrativa byrå.

I enlighet med det föreliggande förslaget bör till en början för byrån — liksom för envar av de övriga byråerna — beräknas en byråchef med placering i lönegrad A 30. Beträffande kompetensfordringarna för denne befattningshavare instämmer jag med vad verkstadsskoleutredningen anför.

För de administrativa ärendena i allmänhet — beträffande arten av dem hänvisar jag till redogörelsen i det föregående — bör vidare avses en sekreterare. Verkstadsskoleutredningen har föreslagit, att denna sekreterarbefattning, liksom motsvarande befattningar i allmänhet vid de centrala ämbetsverken, placeras i lönegrad A 24, vilket jag biträder. Huruvida såsom kompetensfordran bör uppställas, att sekreteraren skall ha fullgjort vad som föreskrives i fråga om dem, som må utnyttjas i domarämbete, torde få bli föremål för vidare övervägande. Såsom utredningen vidare föreslagit, torde för de administrativa göromålen böra beräknas en kansliskrivare, tillika registrator, med placering i lönegrad A 11 samt ett kanslibitråde i 7 lönegraden. Med hänsyn till att av skäl, som jag angivit i det föregående, personal icke för närvarande erfordras för något kamrerarkontor, böra de inom överstyrelsen förekommande redogörargöromålen ankomma på registratorn.

Den tjänsteman, som enligt vad förut anförts särskilt avses för fullgörande av utrednings- och planeringsarbete och liknande kvalificerade uppgifter rörande yrkesutbildningen, synes böra erhålla ställning såsom byrådirektör. Då tjänsten icke bör få karaktär av slutpost, bör den inrättas såsom extra ordinarie och ej sättas i högre lönegrad än den föreslagna, d. v. s. 26 lönegraden. Till hjälp åt denne tjänsteman torde vidare böra avses ett kanslibitråde i 7 lönegraden.

I fråga om amanuenser och kvinnlig biträdespersonal utöver vad förut angivits har utredningen slutligen föreslagit två amanuenser och tre kontorsbiträden. Behovet av dylika befattningshavare påverkas å ena sidan av att registratorn, såsom framgår av det nyss anförda, torde komma att få endast

begränsade möjligheter att fullgöra vissa göromål på byrån samt å den andra därav, att överstyrelsens befattning med statistiska och andra primärutredningar torde bli av något mindre omfattning än som förutsatts av utredningen. Sistnämnda förhållande bör enligt vad jag förut framhållit icke föranleda indragning av den föreslagna högre tjänsten för ifrågavarande uppgifter men bör kunna motivera en begränsning av den underordnade personalen. Med hänsyn till båda nämnda, i motsatt riktning verkande omständigheter vill jag förorda, att för denna byrå beräknas en amanuens och ytterligare tre kvinnliga biträden. Därest det skulle visa sig, att den kvinnliga biträdes-hjälpen icke blir tillräcklig, torde frågan om ett ytterligare biträde få tagas under övertägande.

Personalen på den administrativa byrån skulle vid bifall till mitt förslag utgöra 1 byråchef, 1 byrådirektör, 1 sekreterare, 1 amanuens, 1 kansliskrivare, tillika registrator, 2 kanslibiträden och 3 kvinnliga biträden.

I fråga om de anställnings- och löneförhållanden, som böra beredas amanuenserna och sistnämnda kvinnliga biträden, hänvisar jag till sammanställningen över den blivande överstyrelsens personal i det följande.

Andra byrån (byrån för teknisk yrkesutbildning). a) *Arbetsuppgifter*. Denna byrå avser verkstadsskoleutredningen skola i det närmaste motsvara den nuvarande rotel II å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, dock att jämväl ärenden rörande tekniska läroverk och därmed jämförliga yrkesundervisningsanstalter ävensom vissa från kommerskollegium överflyttade ärenden böra handläggas å denna byrå. Bland de ärenden, som avses skola handläggas på denna byrå, märkas, förutom de ovannämnda, ärenden angående yrkesutbildningen inom näringslivet för industri och hantverk samt organisationen av kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter m. fl.

b) *Personal*. Verkstadsskoleutredningen har i anslutning till vad skolöverstyrelsen i utlåtande över de sakkunnigas rörande överstyrelsens organisation förslag på sin tid anfört i ämnet lämnat en utförlig redogörelse för personalbehovet för de arbetsuppgifter, som nu äro i fråga.

Under framhållande av att vissa av de ifrågavarande mest arbetskrävande ärendegrupperna i högre grad voro av facklig-pedagogisk än av administrativ karaktär hade skolöverstyrelsen i ovannämnda utlåtande efter en ingående motivering föreslagit inrättande av två byråingenjörstjänster i skolöverstyrelsen. Verkstadsskoleutredningen har helt anslutit sig till de synpunkter, skolöverstyrelsen sålunda anfört i fråga om behovet av fackligt utbildad personal i lägre ställning än byråchefsgrad. Utredningen har därvid ingående belyst den utveckling på yrkesundervisningens område, som successivt lett till ett ökat personalbehov hos centralorganet, och särskilt pekat på tillkomsten av verkstadsskolor och andra heldagsundervisande yrkesundervisningsanstalter. Härom och i övrigt har verkstadsskoleutredningen anfört bland annat följande.

Det ligger i sakens natur, att sistnämnda läroanstalter — verkstadsskolor och andra heldagsundervisande skolor — måste vara på ett helt annat sätt än lärlings- och yrkesskolor med övervägande teoretisk undervisning utrustade med maskiner och annan undervisningsmateriel av ofta mycket dyrbart slag. Enligt gällande författningar utgår statsunderstöd till inköp av undervisningsmateriel vid ifrågakommande utbildningsanstalter endast under förutsättning, att skolöverstyrelsen godkänt materielen till inköp. Den centrala ledningen av yrkesutbildningen har sålunda härvidlag en ansvarsfull och omfattande uppgift. Den skall icke blott tillse, att den för varje särskilt fall lämpligaste materielen anskaffas, utan den har tillika att vaka över att det allmänns krav på sparsamhet bli vederbörligen tillgodosedd. Såsom överstyrelsen uttryckt saken i sitt ovannämnda utlåtande, gäller det för den centrala ledningen icke blott att kunna bedöma och avgöra, vad som är lämpligt och nödvändigt att anskaffa, utan även att gentemot de fackmän, som stå bakom de av vederbörande skolstyrelser gjorda anskaffningsförslagen, kunna auktoritativt hävda restriktiva åtgärder, som i samband med granskningen av förslagen ofta måste vidtagas på rent yrkestekniska och sålunda icke enbart av ekonomiska grunder.

Till den centrala ledningens uppgifter måste emellertid räknas icke blott de, som utredningen närmast här ovan, utan i lika hög grad den rådgivande och kontrollerande verksamhet, som på olika sätt bör utövas av denna ledning. I sistnämnda avseende vill utredningen såsom exempel framhålla, att granskningen av ett förslag till inköp av undervisningsmateriel icke endast bör gälla frågan, *hurvida* materielen bör få inköpas utan jämväl spörsmålet *om sättet* för inköp. Under sitt sysslande med verkstadsskolorna för arbetslös ungdom har utredningen i flera fall erfarit, hurusom icke obetydliga belopp statsmedel skulle ha kunnat inbesparas genom inköp av något använda, men dock för undervisningsändamål fullt ändamålsenliga maskiner i stället för, såsom föreslagits av vederbörande skolstyrelse, nya sådana. En effektivt organiserad central ledning bör äga förutsättningar att även i sistnämnda och andra avseenden utöva den kontroll och lämna de anvisningar och råd i övrigt, som må befinnas påkallade. Om så blir fallet, torde kostnadsbesparingar kunna vinnas av den storleksordning, att de väl motivera en i fråga om personal tillräckligt försedd central ledning av yrkesutbildningsväsendet.

Verkstadsskoleutredningen anser sig icke behöva ytterligare utveckla, hurusom de oförmälda gransknings- och övriga uppgifterna måste vara synnerligen såväl krävande som tidsödande, därest de skola fullgöras, så att syftet med dem uppnås. Däremot vill utredningen särskilt understryka, att dessa uppgifter i stort sett helt tillkommit efter det överstyrelsens yrkesskolavdelning erhållit sin nuvarande organisation. Att organisationen icke varit avpassad därför visar det förhållandet att, sedan verkstadsskolorna för arbetslös ungdom tillkommit, vederbörande rotelföreståndare på yrkesskolavdelningen under långa perioder tagits i anspråk för ifrågakommande uppgifter i sådan utsträckning, att andra viktiga sådana, såsom inspektion och dylikt, i betänkligh mån fått sättas i efterhand.

På de sålunda anförda skälen har verkstadsskoleutredningen ansett skolöverstyrelsens förslag om anställande av byråingenjörer i den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet ägnat att avhjälpa en påtaglig brist i den nuvarande organisationen, varför utredningen förklarar sig biträda förslaget.

Som förut anförts har utredningen förordat, att den understödsverksamhet till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.,

som för närvarande handhas av kommerskollegium, skall överflyttas till överstyrelsen för yrkesutbildning. Detta förslag innebär, att den hos kollegium på övergångsstat i lönegrad A 24 anställda tekniske konsulenten skall överflyttas till överstyrelsen för yrkesutbildning. I avsikt att så mycket som möjligt begränsa överstyrelsens storlek vill utredningen förorda, att nämnda konsulenttjänst i samband med överflyttningen omändras till en ordinarie förste byråingenjörstjänst i lönegrad A 24. För att bereda möjlighet för den omförmälda konsulenten att, sedan han överflyttats å sistnämnda befattning, i största möjliga utsträckning även fullgöra sådana gransknings- och liknande arbetsuppgifter, varom särskilt talats i skolöverstyrelsens ovannämnda utlåtande, torde konsulentens nuvarande göromål i viss utsträckning kunna övertagas av andra befattningshavare å andra byrån eller ökad biträdeshjälp kunna beredas honom.

I enlighet med skolöverstyrelsens ovannämnda förslag har verkstadsskoleutredningen vidare tillstyrkt, att överstyrelsen för yrkesutbildning förses även med en byråingenjörstjänst. Jämväl denna tjänst har ansetts böra uppföras å ordinarie stat samt placeras i lönegrad A 21.

Då innehavarna av nämnda byråingenjörsbefattningar förutsatts komma att anlitas även för inspektioner och andra förrättningar vid yrkesundervisningsanstalterna, syntes, så vitt verkstadsskoleutredningen då kunde bedöma, behov icke komma att föreligga av någon särskild inspektör för undervisningen vid verkstads- och andra liknande skolor, motsvarande den nuvarande inspektören för verkstadsskolorna för arbetslös ungdom och de centrala verkstads-skolorna.

Utöver byråchefen och de i det föregående angivna fackliga befattningshavarna har verkstadsskoleutredningen för ifrågavarande byrå beräknat en notarie i lönegrad A 21 och en amanuens, varjämte medel borde beräknas till arvode åt en inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen.

Ytterligare har utredningen för ifrågavarande byrå beräknat två kontorsbiträden och till motivering härför anfört i huvudsak följande.

Förutom de ovannämnda befattningshavarna bör vidare å ifrågavarande byrå finnas tillräcklig kvinnlig biträdespersonal för förande av förteckningar (exempelvis över yrkesundervisningsanstalternas med statsbidrag inköpta undervisningsmateriel och dylikt) och diariesamt för expedieringsarbeten och övriga uppgifter, som böra ankomma på kvinnliga biträden. Enligt vad verkstadsskoleutredningen i olika sammanhang förmärkt, måste den kvinnliga biträdespersonal, som för närvarande är anställd å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, anses för fåtalig. I stort sett disponeras den helt för arbete å avdelningens skrivbyrå, varför diarieföringar, expedieringar och liknande uppgifter i betydande utsträckning handhas av notarierna och amanuenserna. Enligt utredningens mening är en dylik organisation varken rationell eller ekonomisk.

Personalen å överstyrelsens andra byrå skulle vid bifall till vad utredningen sålunda förordat komma att utgöra en byråchef, en förste byråingenjör, en

byråingenjör, en notarie, en amanuens och två kontorsbiträden, vartill beräknas komma en inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen.

Yttrandena. *Skolöverstyrelsen* har efter en jämförelse mellan verkstads-skoleutredningens förslag och förslag av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation med av skolöverstyrelsen i utlåtande den 29 oktober 1938 föreslagna förändringar funnit andra byråns arbetskrafter mycket knappa. För bedömande av personalbehovet framhåller skolöverstyrelsen, att de helt nya eller starkt vidgade arbetsuppgifter, som kunna förväntas komma att framdeles åläggas överstyrelsen för yrkesutbildning till en avsevärd del komma att åvila denna byrå. Liksom organisationen av den centrala ledningen bör ordnas med hänsyn tagen jämväl till dessa nya och vidgade uppgifters karaktär, bör givetvis även personalbehovet beräknas så, att överstyrelsen har möjlighet att utföra erforderligt planeringsarbete för den vidgade verksamhetens inledande. Däremot bör självfallet antalet tjänstemän från början icke tagas större, än vad som då är oundgängligen nödvändigt. En ökning av personalen torde sålunda bliva erforderlig, då yrkesutbildningsväsendet nått en större omfattning.

Kommerskollegium vill ej motsätta sig att, i enlighet med utredningens förslag, tekniske konsulenten å kollegii industribyrå, som nu är placerad å övergångsstat, överflyttas till överstyrelsen för yrkesutbildning. Denna överflyttning anser sig *allmänna civiltjänstverks lönenämnd* icke kunna tillstyrka. Enligt lönenämndens mening bör för de med befattningen avsedda göromålen inrättas en helt ny tjänst, vilken för ernående av bästa möjliga rekrytering bör placeras i lönegraden A 26. En dylik lönegradsplacering synes lönenämnden befogad även med hänsyn därtill, att den ifrågavarande befattningshavaren icke bör erhålla lägre löneställning än innehavaren av den byrådirektörsbefattning, vilken skulle inrättas för ärenden rörande husligt arbete.

Statskontoret framhåller, att statskontoret för sin del icke blivit övertygat om lämpligheten av att överflytta de arbetsuppgifter, som i fråga om verkstadsskolorna för arbetslös ungdom nu handhavas av en särskild inspektör, på de tvenne föreslagna byråingenjörstjänsterna å byrån för teknisk yrkesutbildning. Anordningen med en inspektörsbefattning för här ifrågavarande ändamål synes statskontoret kunna innebära bestämda fördelar, icke minst vid en väsentligt utvidgad verkstadsskoleorganisation.

I detta sammanhang vill jag erinra om, att genom beslut av 1941 års riksdag en provisorisk förstärkning av arbetskrafterna på skolöverstyrelsens yrkeskolavdelning genomförts. I propositionen 1941: 179 framhöll jag, att ett genomförande av det i propositionen 1941: 71 framlagda förslaget rörande statsbidrag till centrala verkstadsskolor m. m. torde medföra en avsevärd ökning av de arbetsuppgifter, som ankomme på skolöverstyrelsens redan förut arbetstygda yrkeskolavdelning. På grund härav syntes — i avbidan på ett definitivt ordnande av yrkesutbildningens centrala ledning — en förstärkning av arbetskrafterna på denna avdelning vara ofrånkomlig. Ett av skolöverstyrelsen i ämnet framställt förslag, omfattande inrättandet av en förste byråingenjörstjänst i lönegrad Eo 24, en amanuensjänst i lönegrad Eo 18 och en kansli-

biträdestjänst i lönegrad Eo 7, syntes mig då innebära en för tillfället godtagbar lösning av denna fråga, dock att medel tills vidare icke beräknades för amanuéstjänsten. Detta mitt förslag bifölls av riksdagen.

Departementschefen.

Personalen på de rotlar inom den nuvarande yrkesskolavdelningen, som i huvudsak handlägger nu ifrågavarande ärenden, har, liksom avdelningens befattningshavare i övrigt, under årens lopp nedlagt mycket arbete i försök att bemästra den ständigt växande arbetsbördan. Erfarenheterna ge likväl vid handen, att viktiga uppgifter måst eftersättas i brist på arbetskrafter. Detta gäller såväl i avseende å planläggnings- och inspektionsverksamheten som beträffande det inre arbetet inom avdelningen för ledandet av yrkesutbildningsverksamheten. I sistnämnda avseende har ej minst bristen på underordnad och biträdespersonal framträtt, vilket försvårat eller omöjliggjort avdelningens arbete för effektiv kontroll och dylikt.

Såsom jag framhållit i annat sammanhang, är den centrala ledningens arbete av största betydelse i avseende å ett effektivt utnyttjande av de medel, som av statsmakterna anslås för yrkesutbildningen. Såväl med hänsyn till målet för den yrkesutbildning, som äger rum i exempelvis verkstadsskolor, som till statsfinansiella synpunkter föreligger behov av en stark och sakkunnig statlig ledning. En tendens har sålunda otvivelaktigt visat sig att — särskilt om statens bidrag äro rikliga — förse skolor av detta slag med en för stor maskinutrustning, som därjämte icke alltid svarat mot utbildningsmålen. Ej heller har alltid en lokal skollednings överblick och erfarenheter varit tillräckliga för att föreslå inköp av de lämpligaste och hållbaraste fabrikaten och typerna av maskiner, verktyg m. m. Dylika frågor återkomma ständigt på grund av det relativt stora successiva ersättningsbehovet vid ifrågavarande utbildningsanstalter. Frånsett andra synpunkter lönar det sig sålunda även rent ekonomiskt att förse det statliga centralorganet med en tillräcklig och effektiv organisation för dessa arbetsuppgifter.

Vad jag sålunda anført framträder med ökad styrka inför den utveckling av yrkesutbildningsväsendet, som torde vara att förvänta. Det är därför angeläget, att den centrala ledningen jämväl i förevarande avseende är effektivt organiserad.

Ett steg i denna riktning togs genom den förstärkning av arbetskrafterna för ifrågavarande ändamål, som enligt den föregående redogörelsen beslöts av 1941 års riksdag och innebar inrättandet av en förste byråingenjörstjänst och en kanslibitträdesbefattning. Därigenom har i stort sett den personalorganisation tillskapats, som i nu föreliggande förslag avsetts för andra byrån inom överstyrelsen för yrkesutbildning. Den ytterligare förstärkning, som nu skulle tillkomma, består därför i väsentlig mån däri, att en del arbetsupp-

gifter, vilka hittills åvilat nu ifrågavarande personal, hänföras till första byrån.

Om hänsyn tages till samtliga överblickbara omständigheter, synes mig verkstadsskoleutredningens förslag vara i huvudsak väl avvägt, varför jag i princip ansluter mig till detsamma. Beträffande vissa av tjänsterna vill jag framhålla följande.

Den föreslagne ordinarie förste byråingenjören i 24 lönegraden avses motsvara den ordinarie tekniske konsulent i samma lönegrad, som föreslås överflyttad från kommerskollegium. Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har på närmare angivna skäl avstyrkt detta förslag och förordat inrättandet av en helt ny tjänst såsom byråingenjör i lönegrad A 26. Lönenämndens förslag innebär bland annat, att den föreslagna överflyttningen av nyssnämnde tekniske konsulent till överstyrelsen icke skall komma till stånd, och ingriper sålunda icke i frågan om kommerskollegii personalförhållanden. Då de ärenden rörande främjande av lärlingsutbildning m. m., som skulle överflyttas till den nybildade överstyrelsen och inom kollegium för närvarande handhas av nämnde konsulent, endast torde utgöra en del av dennes arbetsuppgifter, synes det icke osannolikt, att efter en närmare utredning övervägande skäl komma att tala för ett bibehållande av konsulenttjänsten hos kollegium. I så fall skulle, såsom lönenämnden förordat, en helt ny tjänst såsom byråingenjör behöva inrättas hos överstyrelsen. Huruvida denna tjänst, med hänsyn främst till rekryteringsförhållandena, i så fall bör placeras i 26 lönegraden, är jag icke beredd att taga slutlig ställning till nu. Närmare utredning i samtliga dessa avseenden torde böra av myndigheterna förebringas i samband med avgivande av förslag till anslag till kommerskollegium och överstyrelsen för yrkesutbildning för budgetåret 1944/45. I avvaktan härpå torde under den korta tid, överstyrelsen kan komma att vara i verksamhet före ingången av nyssnämnda budgetår, ärendena rörande främjande av lärlingsutbildning m. m. kunna kvarligga hos kollegium. Jämväl i avvaktan på nyssnämnda ställningstagande torde i stället för den av verkstadsskoleutredningen föreslagna ordinarie byråingenjörstjänsten i 21 lönegraden böra beräknas en tjänst såsom extra ordinarie förste byråingenjör i 24 lönegraden, motsvarande den inom skolöverstyrelsen år 1941 inrättade extra ordinarie förste byråingenjörstjänsten i sistnämnda lönegrad.

Mot förslaget, att å byrån vidare skola vara anställda en notarie, en ammuens och två kvinnliga biträden, finner jag ingen anledning till erinran. Den extra ordinarie kanslibiträdestjänst, som inrättats på yrkesskolavdelningen år 1941, torde sålunda icke vara nödvändig för denna byrå. Jag erinrar emellertid om, att för överstyrelsens första byrå beräknats två kanslibiträdestjänster. Även en inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen bör vara anställd hos överstyrelsen.

Verkstadsskoleutredningen har med hänsyn till de föreslagna byråingen-

jörerna ifrågasatt behövligheten av ett fortsatt uppehållande av någon befattning såsom inspektör för undervisningen vid verkstads- och liknande skolor. I likhet med statskontoret anser jag, att en inspektörsbefattning för här ifrågasatt ändamål kan innebära så bestämda fördelar, att jag tillstyrker befattningens bibehållande tills vidare i avvaktan på närmare erfarenheter.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat kommer personalen på överstyrelsens andra byrå att utgöra en byråchef, två byråingenjörer (beträffande vilka dock i avvaktan på viss utredning beslut för närvarande bör fattas endast om den ene), en notarie, en amanuens samt två kvinnliga biträden. Härtill komma vissa inspektörer och sakkunniga biträden.

I fråga om anställnings- och löneförhållandena för amanuensen och de kvinnliga biträdena hänvisar jag till personalsammanställningen i det följande.

Tredje byrån. (Byrån för handelsundervisning och undervisning i husligt arbete m. m.). a) *Arbetsuppgifter.* Enligt den nuvarande fördelningen av ärendena inom skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning handläggas på rotel III i huvudsak samtliga ärenden rörande *handelsundervisningen* utom frågor, som angå statsunderstöd till och reglementen för lärlings- och yrkesskolor, samt därjämte frågor om lärares behörighet jämväl vid övriga läroanstalter utom dem, som avse husligt arbete och kvinnliga yrken.

Inom skolöverstyrelsens nuvarande yrkesskolavdelning handläggas frågor rörande *undervisningen för husligt arbete och kvinnliga yrken* å rotel IV, för vilken konsulenten och föredraganden i ärenden rörande husligt arbete är chef. Till denna rotel hänförs emellertid icke endast ärenden rörande den egentliga yrkesutbildningen för husligt arbete m. m., utan det åligger därjämte föreståndaren för roteln att föredraga och bereda även ärenden angående handarbets- och skolköksseminarier ävensom ärenden rörande undervisning i husligt arbete i de läroanstalter i övrigt, som lyda under överstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningar. Beträffande omfattningen av ifrågasatt undervisning i sistnämnda läroanstalter har utredningen lämnat en närmare redogörelse i kapitel 4.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha utgått ifrån att liksom hittills inom överstyrelsens yrkesskolavdelning skall finnas en rotel för handelsundervisning samt en rotel för undervisning i husligt arbete och kvinnliga yrken. Å sistnämnda rotel borde handläggas ärenden rörande såväl den egentliga yrkesutbildningen för husligt arbete som undervisningen häri i de allmänna skolorna.

Verkstadsskoleutredningen har — efter en principiell utredning rörande ifrågasatt spörsmål — anfört, att utredningen i likhet med nyssnämnda sakkunniga funnit, att de ärenden, som hänföra sig enbart till handelsundervisningen — även om man beaktar den pågående utvecklingen av denna

undervisning — icke äro av den omfattning, att de kunna tilldelas en byrå såsom enda arbetsuppgift. Utredningen har vidare framhållit, att detta förhållande enligt utredningens förslag skulle bli ytterligare markerat, då givetvis den administrativa byrån bör handlägga även de handelsärenden, som äro av övertvägande administrativ karaktär, såsom ärenden rörande fastställande av reglementen och dylikt. Emellertid har utredningen i detta sammanhang erinrat om den handelsundervisning, som i stor utsträckning meddelas i skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet, ävensom om att utredningen förutsatt, att ett nära samarbete skulle komma till stånd mellan skolöverstyrelsen såsom tillsynsmyndighet för berörda skolor och överstyrelsen för yrkesutbildning för ledandet av nämnda undervisning. Sålunda skulle vederbörande befattningshavare inom sistnämnda överstyrelse ha att i erforderlig omfattning förrätta inspektioner därav, granska examensuppgifter och dylikt, varigenom icke oväsentliga arbetsuppgifter skulle komma att påläggas denna överstyrelse.

Utredningen har vidare erinrat om att, därest yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen, utredningen förutsatt, att den centrala ledningen av såväl handarbets- och skolköksseminarierna som i övrigt undervisningen i husligt arbete i de allmänna skolorna alltfort skall utövas av skolöverstyrelsen. På grund härav har utredningen i nu förevarande sammanhang haft att avgiva förslag endast beträffande den centrala ledningen för kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för husligt arbete och kvinnliga yrken.

Med de begränsade uppgifter, som sålunda skulle komma att åvila överstyrelsen för yrkesutbildning i fråga om undervisningen i husligt arbete m. m., har utredningen funnit övertvägande skäl tala för att åtminstone tills vidare, i avvaktan på större erfarenheter rörande uppgifternas omfattning, dessa icke böra hänföras till en särskild för ändamålet inrättad byrå inom överstyrelsen utan i stället inordnas tillsammans med andra uppgifter i någon av överstyrelsens byråer.

Under återopande av vad utredningen sålunda och i övrigt anfört beträffande den centrala ledningens uppgifter i avseende å yrkesutbildningen för handel och husligt arbete m. m. har utredningen ansett sig böra förorda, att båda dessa grenar av yrkesutbildning sammanföras under en gemensam byrå inom en blivande överstyrelse för yrkesutbildning.

b) Personal. Verkstadsskoleutredningen har utgått ifrån att, därest handeln och det husliga arbetet inordnas under en och samma byrå av överstyrelsen för yrkesutbildning, vardera utbildningsgrenen skall företrädas av en fackman på området.

I enlighet härmed har utredningen föreslagit, att chefen för byrån avses att jämte sitt chefskap i första hand företräda yrkesutbildningen för handel.

Med hänsyn till det i förhållande till arbetsuppgifterna för den nuvarande konsumenten för husligt arbete i skolöverstyrelsen begränsade verksamhets-

område, som representanten för det husliga arbetet m. m. inom den nybildade överstyrelsen skulle erhålla, anser utredningen, att denna befattningshavare bör erhålla ställningen såsom byrådirektör och icke, såsom föreslagits av omförmälda sakkunniga, såsom byråchef (undervisningsråd). Tjänsten synes böra uppföras å ordinarie stat med placering i lönegrad A 26. Med hänsyn till att yrkesgrenen husligt arbete sönderfaller i två så väsentligt olika delar som hushållsgöromål och kvinnlig slöjd (vävning och sömnad m. m.), synes byrådirektören för det husliga arbetet behöva biträde av en fackutbildad person, vilken närmast företräder den gren av det husliga arbetet, som byrådirektören icke i första hand representerar. De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha för detta ändamål föreslagit en särskild konsulentbefattning med av Kungl. Maj:t fastställt arvode, under det att skolöverstyrelsen på ovan angivna skäl i stället hemställt om en assistentbefattning. Verkstadsskoleutredningen har funnit vissa skäl tala för skolöverstyrelsens förslag. I avvaktan på närmare erfarenheter rörande ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter, sedan en uppdelning av den centrala ledningen av det husliga arbetet mellan skolöverstyrelsen och den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning kommit till stånd, finner sig utredningen dock böra stanna för omförmälda sakkunnigas förslag. I likhet med vad nu är fallet beträffande motsvarande befattning inom skolöverstyrelsen bör likväl arvodet till denne konsulent tills vidare icke fastställas av Kungl. Maj:t, utan i stället erforderliga medel beräknas under anslagsposten till inspektion och sakkunniga biträden.

Utöver ovannämnda befattningshavare beräknar verkstadsskoleutredningen för ifrågavarande byrå ytterligare en notarie samt en amanuens ävensom två kontorsbiträden.

Vid bifall till vad verkstadsskoleutredningen sålunda föreslagit skulle personalen å överstyrelsens tredje byrå utgöras av en byråchef, en byrådirektör, en notarie, en amanuens samt två kontorsbiträden, vartill skulle komma en konsulent för husligt arbete.

Yttrandena. *Skolöverstyrelsen* framhåller, att handelsundervisningen och yrkesundervisningen för husligt arbete äro från varandra så vitt skilda, att det icke kan anses fullt rationellt att sammanföra hithörande ärenden under en byrå. *Konsumenten för husligt arbete Drake* har, såsom tidigare framhållits, ansett, att inom överstyrelsen bör inrättas en särskild byrå för husligt arbete.

En reservant i allmänna civilförvaltningens lönenämnd föreslår, att tredje byrån organiseras på två avdelningar, vilka förestås den ena av byråchefen och den andra av byrådirektören.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund anser, att den husliga yrkesundervisningen bör ställas under en särskild byrå och ej vara sammankopplad med handelsundervisningen.

I detta sammanhang torde få erinras om, att genom beslut av 1942 års riksdag arvodesbefattningen såsom konsulent för husligt arbete hos skolöverstyrelsen omändrades till en ordinarie befattning i 26 lönegraden såsom konsu-

lent för husligt arbete, vilket i löneavseende motsvarar verkstadsskoleutredningens förslag.

Jag tillstyrker verkstadsskoleutredningens förslag beträffande personalorganisationen för den nya överstyrelsens tredje byrå. Konsumenten för husligt arbete inom skolöverstyrelsen är sedan den 1 juli 1942 placerad i lönegraden A 26. Jag anser mig icke böra föreslå någon förändring av lönegradsplacementen, när tjänsten nu överföres till överstyrelsen för yrkesutbildning. Tjänsteförteckningssakkunniga ha föreslagit, att benämningen å befattningen ändras till statskonsulent; häremot har jag intet att erinra.

I enlighet med det anförda skulle personalen å byrån komma att utgöras av en byråchef, en statskonsulent, en notarie, en amanuens och två kvinnliga biträden, vartill kommer en konsulent för husligt arbete.

Beträffande anställnings- och löneförhållandena för amanuensen och de kvinnliga biträdena hänvisar jag till personalsammanställningen i det följande.

För överstyrelsen gemensam personal. Såsom gemensam personal har verkstadsskoleutredningen slutligen beräknat *dels* för telefonväxeln ett kontorsbiträde, *dels ock* för vaktmästargöromålen en ordinarie expeditionsvakt i lönegrad A 5 och ett expeditionsvaktsbiträde med arvode av 1,800 kronor.

Till jämförelse kan nämnas, att å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning för närvarande tjänstgör en icke-ordinarie expeditionsvakt med biträde av viss annan vaktmästarpersonal samt i den för överstyrelsen gemensamma telefonväxeln två kontorsbiträden.

Yttrandena. *Statskontoret* har fäst uppmärksamheten på att den nya överstyrelsens telefonist icke torde böra placeras högre än i 2 lönegraden i löneplanen för extra ordinarie tjänstemän. Även *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* anser telefonisten icke böra placeras högre än i nämnda lönegrad. Lönenämnden har därjämte i annat sammanhang förordat, att ett par extra ordinarie kontorsbiträdesbefattningar i 4 lönegraden utbytas mot befattningar såsom skrivbiträden i 2 lönegraden.

Jag biträder myndigheternas ståndpunkt utom i fråga om expeditionsvaktsbefattningen, vilken i enlighet med numera vedertagna principer bör placeras i lönegraden A 6. Jag kommer i det följande att avgiva förslag i fråga om fördelningen av de kvinnliga biträdestjänsterna mellan kontorsbiträden och skrivbiträden. Arvodet till expeditionsvaktsbiträdet synes emellertid böra beräknas till 2,400 kronor.

Sammanställning av personalbehovet m. m. Följande sammanställning visar innebörden av den av mig i det föregående förordade personalorganisationen i jämförelse med nuvarande förhållanden och det av verkstadsskoleutredningen avgivna förslaget.

Departementschefen.

Departementschefen.

T j ä n s t e r	Lönegrad Arvode	Nuvarande organisa- tion	Verkstads- skoleut- redningen	Departements- chefen
<i>1. Ordinarie tjänstemän</i>				
överdirektör och chef	C 10	—	—	1
överdirektör och chef	C 8	—	1	—
byråchefer (undervisningsråd)	A 30	3	3	3
statskonsulent (konsulent för husligt arbete)	A 26	1	1	1
sekreterare	A 24	1	1	1
förste byråingenjör	A 24	—	1	—
kamrerare	A 24	—	1	—
byråingenjör	A 21	—	1	—
notarier	A 21	2	2	2
kansliskrivare, tillika registrator	A 11	—	1	1
kassör och bokhållare	A 11	—	1	—
kanslibiträden	A 7	1	2	1
expeditionsvakt	A 6	—	—	1
expeditionsvakt	A 5	1	1	—
kontorsbiträden	A 4	2	3	3
<i>2. Icke-ordinarie tjänstemän</i>				
byrådirektör	Eo 26	—	1	1
förste byråingenjör	Eo 24	1	—	1
amanuenser	Eo 18	—	2	2
amanuenser	Eo 15	—	2	1
kanslibiträden	Eo 7	2	—	1
kontorsbiträden	Eo 4	1	5	3
skrivbiträden	Eo 2	—	—	2
konsulent för husligt arbete	arvode	1	1	1
inspektör för verkstadsskolor	arvode	1	—	1
inspektör för elektrisk yrkesutbildning	arvode	1	1	1
expeditionsvaktsbiträde	arvode	—	1	1

3. Lokalfrågor.

Verkstadsskoleutredningen har ansett sig böra ägna uppmärksamhet även åt frågan om beredande av tjänstelokaler åt den nya överstyrelsen för yrkesutbildning. Med den av utredningen förordade organisationen av överstyrelsen torde erfordras, förutom ett större styrelserum och arkivutrymmen, 27 tjänsterum för befattningshavarna. Med hänsyn till det sålunda föreliggande utrymmesbehovet har utredningen ansett omöjligt att inrymma det nya ämbets-

verket i yrkesskolavdelningens nuvarande tjänstelokaler i skolöverstyrelsen, en anordning, som även ur synpunkten, att det nya ämbetsverket skall vara helt självständigt i förhållande till skolöverstyrelsen, icke torde vara lämplig.

Enligt vad jag under hand inhämtat torde, så vitt nu kan bedömas, möjlighet föreligga att anskaffa de för den nya överstyrelsen för yrkesutbildning erforderliga lokalerna. Genom de av mig förordade nedskärningarna av organisationen synes lokalbehovet icke bli fullt så stort som verkstadsskoleutredningen beräknat. Byggnadsstyrelsen torde böra anmodas att inkomma med utredning och förslag i ämnet.

Departement-
schefen.

V. Kostnadsberäkningar.

I anslutning till av verkstadsskoleutredningen gjorda beräkningar avser jag att i det följande lämna en översikt över de ungefärliga årliga kostnaderna för en överstyrelse för yrkesutbildning med den organisation, jag i det föregående förordat.

1. Avlöningskostnader.

Vid bifall till mitt förslag angående överstyrelsens personalorganisation skulle — förutom styrelseledamöter — följande befattningshavare finnas inom överstyrelsen, nämligen

a) ordinarie tjänstemän:

	Lönegrad.
1 överdirektör	C 10
3 byråchefer	A 30
1 statskonsulent	A 26
1 sekreterare	A 24
2 notarier	A 21
1 kansliskrivare, tillika registrator	A 11
1 kanslibitråde	A 7
1 expeditivsvakt	A 6
3 kontorsbiträden	A 4

b) extra ordinarie tjänstemän:

1 byrådirektör	Eo 26
1 förste byråingenjör	Eo 24
2 amanuenser	Eo 18
1 amanuens	Eo 15
1 kanslibitråde	Eo 7
3 kontorsbiträden	Eo 4
2 skrivbiträden	Eo 2

c) övrig personal:

- 1 konsulent för husligt arbete (sömnad och vävning)
- 1 inspektör för verkstadsskolor
- 1 inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen
- 1 vaktmästarbiträde.

I detta sammanhang må erinras, att jag i det föregående förutsatt inrättandet av ytterligare en byråingenjörstjänst i överstyrelsen — eventuellt genom överflyttning från kommerskollegium av en tjänst såsom teknisk konsulent. Innan beslut om sådan åtgärd fattas, torde emellertid ytterligare utredning i vissa avseenden böra företagas av myndigheterna. Frågan torde kunna underställas 1944 års riksdag.

Ett genomförande av ifrågavarande organisation innebär, att den nya överstyrelsens anslag till avlöningar skulle komma att uppgå till 228,000 kronor, därvid i förekommande fall lönebeloppen beräknats enligt näst högsta löneklassen i respektive lönegrader. Avlöningsstaten skulle komma att få följande utseende.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 114,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	» 6,000
3. Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., <i>förslagsvis</i>	» 15,000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 67,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 26,000

Summa kronor 228,000.

Beträffande vissa av avlöningsstatens poster må följande framhållas.

Från posten *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, torde böra bestridas dels årsarvode till styrelsens ordförande med 1,000 kronor, dels årsarvoden å 500 kronor till sju ledamöter med högst 3,500 kronor, dels ock dagarvoden till ledamöterna och suppleanter för dem med förslagsvis 1,500 kronor.

Från posten *arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m.* torde först böra bestridas vissa arvoden till inspektörer. För inspektören för verkstadsskolorna — vilkens arvode för närvarande gäldas från anslaget till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom — torde sålunda böra beräknas 3,400 kronor, för inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen, ersättningar till examensombud m. m. 4,000 kronor, för konsulent för husligt arbete (sömnad och vävning) 900 kronor, för inspektion av barnavårdsundervisningen 600 kronor, för ersättning åt examensombud vid de tekniska läroverken 2,200 kronor. För eljest erforderliga inspektörer och sakkunniga torde, i avvaktan på närmare erfarenheter, kunna beräknas 3,900 kronor. Då behovet av dylik särskild sakkunskap är svårt att på förhand beräkna, torde denna anslagspost övergångsvis böra upptagas så-

som förslagsvis beräknad, dock att den ej må överskridas utan medgivande av Kungl. Maj:t. Såsom verkstadsskoleutredningen framhållit, bör förekomsten av tillkallade sakkunniga anses såsom en normal företeelse inom överstyrelsen. Särskilt under de första åren av överstyrelsens verksamhet torde ett stort antal betydelsefulla ärenden av principiell natur komma upp till behandling inom överstyrelsen såsom frågor om yrkesskolväsendets utbyggnad, stadga för yrkesutbildningen, lärlingsutbildningen inom näringslivet och dylikt.

Från anslagsposten till *avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* beräknas dels ett belopp av i runt tal 58,000 kronor till avlöningar åt ovannämnda under b) upptagna befattningshavare, dels arvode åt ett expeditionsvaktsbiträde med 2,400 kronor, dels ock 1,500 kronor för tillfälliga biträden. Då såväl ersättningar till icke-ordinarie tjänstemän under vikariat å högre tjänst som kostnaden för uppehållande av tjänstemannens egen tjänst under vikariatet skola gäldas ur förevarande begränsade anslagspost, bör skäligt belopp även beräknas till vikariatsersättningar. I avvaktan på närmare erfarenheter torde för ändamålet böra beräknas omkring 5,000 kronor.

Den i det föregående lämnade personalsammanställningen lämnar tillräckligt god möjlighet för en beräkning av merkostnaden för personalen. Av nämnda sammanställning framgår sålunda såväl den personal, som för närvarande i huvudsak är avsedd för yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen, som ock den för den nybildade överstyrelsen beräknade. Kostnaden för personalen hos överstyrelsen för yrkesutbildning kan med ledning därav beräknas överstiga avlöningskostnaderna — kristillägg oberäknat — för personalen vid den nuvarande yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen med 104,000 kronor om året. Härvid har beaktats, att yrkesskolavdelningens bortfallande från skolöverstyrelsen medför behov inom denna överstyrelse av vissa arbetskrafter för den yrkesbetonade undervisningen inom andra läroanstalter än dem, som tillhöra yrkesutbildningsväsendet. Dessa arbetskrafter äro för närvarande gemensamma för samtliga avdelningar inom skolöverstyrelsen. Till detta spörsmål återkommer jag vid min behandling av anslagen till skolöverstyrelsen. Jag vill ytterligare framhålla att, därest den av mig i det föregående förordade ytterligare utredningen rörande tjänsten såsom teknisk konsulent hos kommerskollegium skulle leda till att denna tjänst icke överflyttas till den nybildade överstyrelsen, ytterligare en byråingenjörstjänst torde böra nyinrättas hos denna.

2. Omkostnader.

Verkstadsskoleutredningen har såsom utgångspunkt för sina beräkningar av behovet av anslag till omkostnader vid överstyrelsen för yrkesutbildning ansett sig kunna taga skolöverstyrelsens kostnader för detta ändamål enligt räkenskaperna för budgetåret 1937/38, därvid yrkesskolavdelningens andel i dessa kostnader beräknats utgöra omkring en femtedel av hela kostnaden. Vid beräkningandet av anslagsbehovet för den nybildade överstyrelsen har emel-

lertid utredningen, med hänsyn till att denna överstyrelsens personalorganisation skulle bli större och arbetsuppgifterna mera omfattande, funnit nödvändigt att beträffande flertalet poster räkna med en avsevärd ökning av ifrågasvarande kostnader för det nya ämbetsverket.

Det av utredningen enligt nämnda beräkningsgrund framlagda förslaget till omkostnadsstat har följande utseende:

1. Resesättningar, <i>förslagsvis</i>	kronor	8,000	
2. <i>Expenser:</i>			
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	4,500	
b. Övriga <i>expenser</i>	»	21,000	» 25,500
3. Publikationstryck			» 1,500
			<hr/> Summa kronor 35,000.

Beträffande de särskilda anslagsposternas beräkning tillåter jag mig hänvisa till verkstadsskoleutredningens betänkande.

Efter en ingående granskning av de olika posterna mot bakgrunden av rådande förhållanden och prisläge har jag funnit mig kunna, i avvaktan på närmare erfarenheter om den nya överstyrelsens anslagsbehov i förevarande avseende, ansluta mig till verkstadsskoleutredningens förslag. Dock bör i omkostnadsstaten uppföras jämväl en anslagspost till sjukvård m. m. Härför torde kunna beräknas förslagsvis 1,000 kronor.

Överstyrelsens för yrkesutbildning omkostnadsanslag skulle sålunda bära, vid i övrigt oförändrade förhållanden, uppföras med 36,000 kronor.

I samband med inrättandet av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning torde det bli nödvändigt, att ett *engångsanslag anvisas till anskaffning av inventarier och annan kontorsutrustning*. Verkstadsskoleutredningen har under hand inhämtat, att de kontorsmöbler, vilka för närvarande användas av skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, icke förslå för det nya ämbetsverket. Därtill kommer att dessa möbler, vilka till stor del tidigare använts av olika kristidskommissioner, på grund av sin beskaffenhet icke synas lämpliga att övertagas av det nya ämbetsverket. Utredningen har fördenskull ansett sig bära utgå från, att överstyrelsen för yrkesutbildning i möjligaste mån erhåller nya möbler för sina tjänstelokaler. Enligt från fångvårdsstyrelsens arbetskontor år 1939 under hand inhämtad uppgift uppskattades möbleringskostnaderna, inklusive gardiner, mattor och armatur, för överstyrelsens tjänstelokaler till omkring 23,000 kronor. För inköp av erforderligt antal skrivmaskiner, räkne-maskiner ävensom en stencileringsmaskin skulle dessutom enligt inom utredningen gjorda beräkningar erfordras ett belopp av omkring 7,000 kronor. Med hänsyn till inträffade prisstegringar finner jag emellertid nödvändigt att för utrustning av överstyrelsen för yrkesutbildning numera beräkna ett belopp ej understigande 50,000 kronor.

Den av mig förordade omorganisationen av den centrala ledningen för yrkesutbildningen kan, såsom framgår av de lämnade uppgifterna, beräknas

fullt genomförd draga en *merkostnad i förhållande till nuvarande organisation av i runt tal 125,000 kronor*. Därav belöpa cirka 104,000 kronor på avlöningar, cirka 6,000 kronor på omkostnader och uppskattningsvis cirka 15,000 kronor på lokalkostnader. Härtill komma engångsutgifter för utrustning, beräknade till 50,000 kronor.

VI. Omorganisationens genomförande och anslagsberäkningar för budgetåret 1943/44.

Den nu föreslagna nyorganisationen av den centrala ledningen för yrkesutbildningen bör enligt min mening genomföras så skyndsamt som möjligt. Det är av vikt, att den utbyggnad av yrkesskolväsendet, som planeras och är under genomförande, sker under ledning av ett centralt organ, vilket tillika har förutsättningar för att effektivt främja yrkesutbildningsåtgärderna inom näringslivet. I nuvarande aktuella läge synes det emellertid särskilt angeläget, att utan dröjsmål de åtgärder förberedas, som skola ankomma på centralorganet för yrkesutbildning under tid av större arbetslöshet. I samband med en blivande övergång till fredsförhållanden torde det böra räknas med att extraordinära åtgärder behöva i större eller mindre utsträckning komma till stånd på detta område. De böra om möjligt handhas av den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning i samråd med statens arbetsmarknadskommission.

I anslutning till vad verkstadsskoleutredningen på sin tid föreslog synes mig den nya överstyrelsen för yrkesutbildning kunna och böra träda i full verksamhet från och med den 1 januari 1944.

För att emellertid överstyrelsen vid denna tid skall kunna övertaga sina arbetsuppgifter är det nödvändigt, att viss personal finnes tillgänglig för utförande av de förberedande organisatoriska åtgärderna. Arbetet härför är omfattande. I detta sammanhang erinrar jag blott om att förslag skola uppgöras till instruktioner, arbetsordningar och annat, vilka böra vara fastställda, när överstyrelsen börjar sin verksamhet. Ansvaret för dessa och övriga förberedelsearbeten böra bäras av den blivande överstyrelsens chef. Medel för chefsbefattningen synes därför böra finnas tillgängliga redan från och med den 1 juli 1943 för att befattningen må kunna tillsättas från och med den tid, Kungl. Maj:t prövar lämplig. Chefen synes emellertid i viss utsträckning redan från början behöva biträde av kvalificerad arbetskraft, och det synes därför lämpligt att beräkna medel även för byråchefstjänsten och byrådirektörsbefattningen på administrativa byrån och att dessa inrättas från och med den 1 juli 1943. Den erforderliga biträdeshjälpen torde däremot intill den 1 januari 1944 kunna lämnas inom skolöverstyrelsens kansli.

Enär beslut bör kunna fattas av överstyrelsen rörande dess inre organisatoriska förhållanden m. m., synas även styrelsens ledamöter böra kunna utses av Kungl. Maj:t tidigare än den 1 januari 1944.

I övrigt synas vederbörande befattningshavare i skolöverstyrelsen böra överflyttas till den nybildade överstyrelsen från och med den 1 januari 1944.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat erfordras anslag till avlöningar åt överstyrelsens personal allenast för senare hälften av budgetåret 1943/44, dock att medel böra beräknas för arvoden m. m. åt styrelsens ordförande och ledamöter samt till avlöning åt verkets chef, den administrative byråchefen och den på administrativa byrån placerade byrådirektören för hela budgetåret. Med denna beräkning skulle överstyrelsens avlöningsanslag för budgetåret 1943/44 böra anvisas med 138,300 kronor, att utgå enligt följande avlöningsstat:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	71,500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	6,000
3. Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., <i>förslagsvis</i>	»	7,500
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	38,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	15,300
	Summa kronor	138,300.

Anslagsbehovet för omkostnader torde för budgetåret 1943/44 böra beräknas till något mer än hälften av det för helt budgetår i det föregående uppskattade beloppet med hänsyn bland annat till den nyanskaffning av utensilier, som måste vidtagas. Jag beräknar anslagsbehovet till 22,300 kronor, därav till reseersättningar förslagsvis 4,000 kronor, bränsle, lyse och vatten förslagsvis 2,500 kronor, övriga expenser 15,000 kronor och publikationstryck förslagsvis 800 kronor.

VII. Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. besluta inrättandet av en överstyrelse för yrkesutbildning i överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat;

2. godkänna följande personalförteckning för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas i vad avser överdirektörstjänsten, en byråchefstjänst samt den extra ordinarie byrådirektörstjänsten tills vidare från och med den 1 juli 1943 och i övrigt tills vidare från och med den 1 januari 1944:

Personalförteckning.

Tjänstemän å ordinarie stat.

Befattning.	Lönegrad.
1 överdirektör	C 10
3 byråchefer	A 30
1 statskonsulent	A 26
1 sekreterare	A 24

2 notarier	A 21
1 kansliskrivare, tillika registrator	A 11
1 kanslibitråde	A 7
1 expeditionsvakt	A 6
3 kontorsbiträden	A 4

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

1 byrådirektör	Eo 26
1 förste byråingenjör	Eo 24;

3. godkänna följande avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas under budgetåret 1943/44:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor 71,500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	» 6,000
3. Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., förslagsvis	» 7,500
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 38,000
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 15,300

Summa kronor 138,300;

4. till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag

av

5. till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Omkostnader för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag

av

6. till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Utrustning för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag

av

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

E. Reuterswärd.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Allmänna synpunkter rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen	3
Sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation	4
Verkstadsskoleutredningen	6
Departementschefen	14
II. Verksamhetsområdet för en överstyrelse för yrkesutbildning . .	19
1. Den centrala ledningen av skolköks- och handarbetsseminarierna	20
2. Den centrala ledningen av hemslöjdsundervisningen	20
3. Den centrala ledningen av den egentliga yrkesutbildningen	20
Yrkesutbildningen för hantverk och industri samt handel även- som husligt arbete	21
Yrkesutbildningen för jord- och skogsbruk samt fiske	23
Yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen	24
Departementschefen	25
III. Vissa organisationsfrågor i samband med yrkesskolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen	27
Departementschefen	29
IV. Organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning	30
1. Chefskapet för överstyrelsen; överstyrelsens sammansättning . . .	30
Departementschefen	38
2. Kansliets organisation m. m.	41
Allmänna synpunkter	41
Departementschefen	43
Kansliets organisation	44
Första byrån	45
Departementschefen	49
Andra byrån	52
Departementschefen	56
Tredje byrån	58
Departementschefen	61

För överstyrelsen gemensam personal	61
Departementschefen	61
Sammanställning av personalbehovet m. m.	61
3. Lokalfrågor	62
Departementschefen	63
V. Kostnadsberäkningar	63
1. Avlöningskostnader	63
2. Omkostnader	65
VI. Omorganisationens genomförande och anslagsberäkningar för bud- getåret 1943/44	67
VII. Hemställan	68